

วารสารปริทัศน์

ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงจากใต้พิภพ (fossil fuel) ชนิดหนึ่งซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ใช้เวลานานนับล้านปีของการสะสมตัวของซากพืช ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมของกระบวนการทางธรณีวิทยา โดยได้รับอิทธิพลจากความดันและความร้อนของผิวโลก แล้วกลายเป็นพีท(peat) ซึ่งจะเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในทั้งทางเคมีและกายภาพ แล้วค่อยๆ เปลี่ยนเป็นถ่านหินชนิดต่างๆ โดยมีคาร์บอน(C) เป็นธาตุองค์ประกอบหลัก และมีแร่ธาตุต่าง ๆ เจือปนอยู่ด้วย เช่น ซิลิกอน(Si), ไนโตรเจน(N) และกำมะถันรวม(S) ถ่านหินมีความแตกต่างกันในทางกายภาพและทางเคมี ขึ้นอยู่กับชนิดของสารต้นกำเนิด อัตราการเปลี่ยนแปลง และปริมาณเถ้า

การแบ่งลำดับคักดี (rank) ของถ่านหิน

การจำแนกชนิดของถ่านหินตามคักดี (rank) โดยวิธีมาตรฐานของอเมริกา (America Society for Testing Materials , ASTM) ดังตารางที่ 2.1 ซึ่งพิจารณาค่าความร้อนคงที่ ค่าความร้อน และลักษณะ agglomeration สามารถแบ่งถ่านหินออกได้เป็น 4 ชั้น(เกริกชัย สุกัญจน์จติ, 2529) ดังนี้

ก. แอนทราไซต์ (Anthracite) เป็นถ่านหินคุณภาพดีที่สุด มีสีดำเป็นเงามัน ความวาวสูง แข็งมาก ปริมาณคาร์บอนคงที่สูงกว่าร้อยละ 86 ขึ้นไป ปริมาณความชื้นต่ำมาก และมีค่าความร้อนสูงแต่จุดติดไฟยาก

ข. บิทูมินัส (Bituminous) เป็นถ่านหินเนื้อแน่น แข็ง มีสีดำ ลักษณะมันวาว ปริมาณคาร์บอนคงที่ร้อยละ 69-86 ให้ค่าความร้อนสูง ใช้ในอุตสาหกรรมถลุงโลหะ

ค. ซับบิทูมินัส (Subbituminous) เป็นถ่านหินที่มีสีน้ำตาลซีดๆ ให้ค่าความร้อนสูงกว่าลิกไนท์

ง. ลิกไนท์ (Lignite) เป็นถ่านหินคุณภาพต่ำสุด วิวัฒนาการมาจากพีท มีซากพืชปรากฏอยู่เล็กน้อย มีปริมาณความชื้นและออกซิเจนค่อนข้างสูง ให้ค่าความร้อนต่ำ

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งถ่านหินตามระบบมาตรฐานระหว่างประเทศ (International System) พิจารณาจากค่าสารระเหย (Volatile matter) และค่าความร้อน (Heating value)

2.1 องค์ประกอบและโครงสร้างของถ่านหิน

ถ่านหินโดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบหลัก คือ คาร์บอน ไฮโดรเจน ออกซิเจน และมีธาตุต่างๆ เป็นสิ่งเจือปน เช่น กำมะถัน ไนโตรเจน เหล็ก แคลเซียม อลูมิเนียม ซิลิกอน แมงกานีส โบแทสเซียม โซเดียม และติตาเนียม นอกจากนี้ยังมีธาตุอื่นปนอยู่บ้างขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และกระบวนการเกิดถ่านหิน (Coalification) คาร์บอนเป็นธาตุที่เป็นแกนหลักและมีมากที่สุดในโครงสร้างถ่านหิน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการให้พลังงานเกิดจากอินทรีย์สาร โดยมีธาตุไฮโดรเจน ออกซิเจน ไนโตรเจน และกำมะถันประกอบรวม รวมเรียกล้วนนี้ว่า maceral matter (organic coal matrix) ส่วนธาตุอื่นที่รวมกันเป็นสารประกอบอินทรีย์แทรกในเนื้อถ่านหินหรือรวมเป็นก้อนอย่างเห็นได้ชัด เรียกว่า mineral matter (crystalline inorganic compounds) (Meyers, 1981) เมื่อเกิดการเผาไหม้ถ่านหิน maceral จะให้ความร้อนและก๊าซจากการเผาไหม้ (flue gas) ส่วนของ mineral จะกลายเป็นเถ้า (ash) ซึ่งคือส่วนที่เหลือจากการเผาไหม้ ที่อุณหภูมิสูงๆ สารประกอบของแร่ธาตุบางตัวจะสลายตัวเป็นก๊าซ เช่น กำมะถันสลายตัวเป็นก๊าซให้ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ คาร์บอนสลายตัวให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์และเหล็กเปลี่ยนไปอยู่ในรูปของสารประกอบออกไซด์ของเหล็ก ซึ่งเป็นส่วนประกอบในเถ้า

โครงสร้างทางเคมีหรือสูตรโมเลกุลของถ่านหินยังไม่ทราบแน่ชัด แต่นักวิทยาศาสตร์คาดว่าถ่านหินประกอบด้วยโมเลกุลของวงแหวนอะโรมาติก (aromatic) และไฮโดรอะโรมาติก (hydroaromatic) เชื่อมกันด้วยโมเลกุลอะลิฟาติก (aliphatic) ภายในโมเลกุลยังประกอบด้วยอะตอมของธาตุออกซิเจน ไนโตรเจน กำมะถัน และกรุปฟังก์ชัน (functional group)

ตารางที่ 2.1 การแบ่งถ่านหินตามคักดีโดยวิธี ASTM D 388

Classification of Coals by Rank¹

Class	Group	Fixed Carbon Limits, percent ¹ (Dry, Mineral-Matter-Free Basis)		Volatile Matter Limits, percent (Dry, Mineral-Matter-Free Basis)		Calorific Value Limits, Btu per pound (Moist, Mineral-Matter-Free Basis)		Agglomerating Character
		Equal or Greater Than	Less Than	Greater Than	Equal or Less Than	Equal or Greater Than	Less Than	
I. Anthracite	1. Meta-anthracite	98	...	...	2	...	...	nonagglomerating
	2. Anthracite	92	98	2	8	...	...	
	3. Semianthracite ^c	86	92	8	14	...	...	
II. Bituminous	1. Low volatile bituminous coal	78	86	14	22	...	...	commonly agglomerating ²
	2. Medium volatile bituminous coal	69	78	22	31	...	...	
	3. High volatile A bituminous coal	...	69	31	...	14 000 ^b	...	
	4. High volatile B bituminous coal	...	...	...	...	13 000 ^b	14 000	
	5. High volatile C bituminous coal	...	...	...	...	11 500	13 000	
III. Subbituminous	1. Subbituminous A coal	...	...	...	...	10 500	11 500	agglomerating
	2. Subbituminous B coal	...	...	...	...	9 500	10 500	
	3. Subbituminous C coal	...	...	...	...	8 500	9 500	
IV. Lignite.	1. Lignite A	...	...	...	...	6 500	8 500	nonagglomerating
	2. Lignite B	...	...	...	...	...	6 500	

¹ This classification does not apply to certain coals, as discussed in Note 1.

² Moist refers to coal containing its natural inherent moisture but not including visible water on the surface of the coal.

³ If agglomerating, classify in low-volatile group of the bituminous class.

⁴ Coals having 69% or more fixed carbon on the dry, mineral-matter-free basis shall be classified according to fixed carbon, regardless of calorific value.

⁵ It is recognized that there may be nonagglomerating varieties in these groups of the bituminous class, and that there are notable exceptions in high volatile C bituminous group.

ที่มา : ASTM Standards, 1985.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.2 ผลการวิเคราะห์สมบัติถ่านหินแหล่งต่างๆในประเทศไทย

รายการที่ทำการวิเคราะห์	Lignite	Subbituminous		Bituminous High Volatile				Semi- Anthra cite	Anthra cite
	A	C	B	A	C	B	A		
ความชื้น (moisture),%	36.14	13.87	10.49	8.05	8.71	5.99	2.71	5.08	1.81
เถ้า (ash),%	5.86	13.62	36.32	33.49	21.14	7.29	6.67	21.11	12.89
สารระเหย (volatile matter),%	27.39	39.07	26.82	28.36	33.28	32.58	33.08	8.24	8.04
คาร์บอนคงตัว (fixed carbon),%	30.61	33.44	26.37	30.10	36.87	54.15	57.54	65.57	77.26
ค่าความร้อน (heating value), cal/g	3,942	4,380	3,330	3,968	4,935	6,812	7,557	5,944	7,705
ความถ่วงจำเพาะ (specific gravity)	1.30	1.50	1.55	1.61	1.36	1.36	1.36	1.63	1.48
คาร์บอน (carbon),%	42.38	51.03	33.90	37.76	49.33	-	-	-	80.19
ไฮโดรเจน (hydrogen),%	6.75	4.02	3.17	3.14	4.18	-	-	-	2.87
ไนโตรเจน (nitrogen),%	1.38	0.23	0.65	0.71	0.99	-	-	-	-
กำมะถัน (sulfur),%	1.71	0.53	4.95	7.37	5.15	0.80	1.08	0.46	0.80
ออกซิเจน (by difference),%	41.92	30.57	21.01	17.53	19.21	-	-	-	3.25

ที่มา : ข่าวสารการธรณี, 2529.

ตารางที่ 2.3 ชั้นคุณภาพของถ่านหินในแหล่งต่างๆจากผลการวิเคราะห์

แหล่งกำเนิดถ่านหิน	Lignite	Subbituminous			Bituminous High Volatile			Semi- Anthracite	Anthracite
	A	C	B	A	C	B	A		
1. จ. เชียงใหม่									
1.1 ต. บ่อหลวง อ. ออด	x	x	x						
1.2 ต. บ่อสลี อ. ออด	x	x	x						
2. อ. ลี้ จ. ลำพูน	x	x	x						
3. จ. ลำปาง									
3.1 อ. แจ้ห่ม	x	x							
3.2 ต. กล้ายแหะ อ. เมือง	x	x							
3.3 อ. แม่ทะ	x	x	x						
3.4 อ. แม่เมาะ	x	x							
3.5 ต. แม่ติบ อ. งาว		x	x						
4. จ. อุตรดิตถ์									
4.1 อ. น้ำป่าด						x			
4.2 อ. ฟากท่า				x	x				
5. อ. นาค้าง จ. เลย								x	x
6. อ. นากลาง จ. อุตรธานี									x
7. จ. ตาก									
7.1 อ. ท่าสองยาง		x		x					
7.2 อ. อัมพาง		x	x						
7.2 อ. แม่ระมาด								x	
8. อ. หองห้วยปลีอง จ. เพชรบุรี					x	x	x		
9. จ. สุราษฎร์ธานี									
9.1 ต. กรูด อ. พุนนิน		x	x						
9.2 ต. พ่วงพรมคร อ. เคียนซา	x	x	x	x	x				
10. อ. ท่งสง จ. นครศรีธรรมราช					x				
11. ต. สีนุ่น อ. เขานม จ. กระบี่	x	x							
12. อ. สะเตา จ. สงขลา	x	x							

ที่มา : ข่าวสารการธรณี, 2529.

ต่างๆรวมอยู่ด้วย (Blaustein, 1981) ดังรูป 2.1 แสดงโมเลกุลสมมติของถ่านหิน

โครงสร้างโมเลกุลของถ่านหินแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ตามสมบัติทางเคมี คือ ส่วนโครงสร้างอินทรีย์ (organic structure) และส่วนที่เป็นสารประกอบแร่ธาตุ

2.1.1 โครงสร้างอินทรีย์

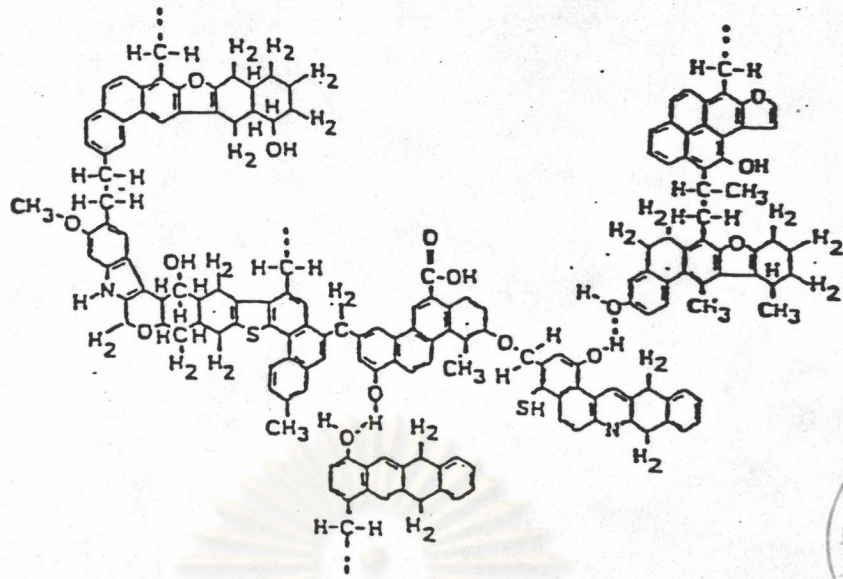
โครงสร้างอินทรีย์ของถ่านหินประกอบด้วยคาร์บอนประมาณ 70-79 ส่วน ไฮโดรเจน 3-5 ส่วน ออกซิเจน 1-2 ส่วน กำมะถันและไนโตรเจน 1-2 ส่วนโดยน้ำหนัก เมื่อไม่คิดความชื้น และเมื่อเทียบอัตราส่วนโดยน้ำหนักของอะตอมของธาตุ (atomic ratio) พบว่า ไฮโดรเจนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในโครงสร้างถ่านหิน ซึ่งเมื่อค่าดีของถ่านหินสูงขึ้น อัตราส่วนโดยน้ำหนักของอะตอมไฮโดรเจนต่อคาร์บอน และออกซิเจนต่อคาร์บอนจะลดลง

การศึกษาสารประกอบอินทรีย์ในโครงสร้างถ่านหิน โดยใช้สเปกโตรสโคปี โครมาโตกราฟี หรือวิธีทางเคมีอื่นๆ ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างที่แน่นอนของถ่านหินเป็นอย่างไร แต่จากงานวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ต่างๆ พอจะทราบได้ว่า สารประกอบอินทรีย์ในโมเลกุลของถ่านหินเป็นสารประกอบพวก เบนซิน ไฮโคลเฮกเซน ไฮโคลเฮกซาโนน เมทิลีน ฟีนอล ฟีนอลิเทอร์ โพลีเมทิลีน ฟีนทรีนและสารประกอบไฮโดรอะโรมาติก เช่น คาร์บาโซล เบนซาทิโอฟีน และไพริดีน นอกจากนี้ยังมีกรุปฟังก์ชัน (functional group) คือ ไฮดรอกซี คาร์บอกซี อะมิโน และไทออล ดังแสดงในรูป 2.2 , 2.3 และ 2.4

2.1.2 สารประกอบแร่ธาตุ

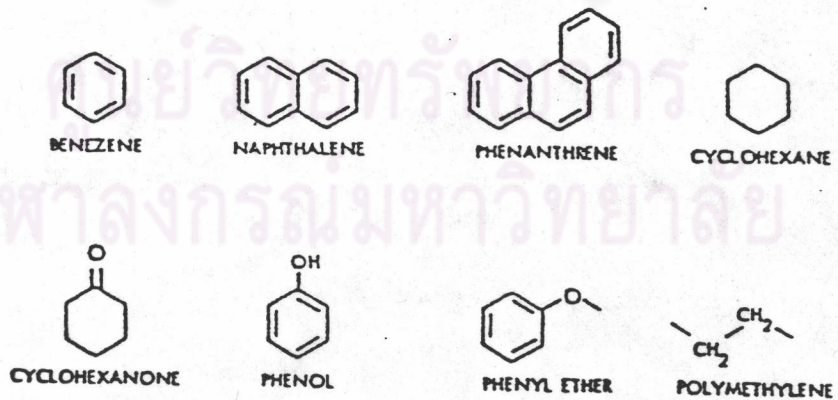
ธาตุที่เป็นองค์ประกอบหลักในส่วน mineral matter คือ ซิลิกอน นอกจากนี้ยังมีอลูมิเนียม เหล็ก แคลเซียม แมกนีเซียม ดิเตเนียม โซเดียม และโปแตสเซียม ซึ่งรวมตัวกันอยู่ในรูปของสารประกอบออกไซด์โดยสารประกอบแร่ธาตุจะจับแน่นกับส่วน maceral ซึ่งทำการขจัดได้ยาก หรืออาจจับกันอย่างหลวมๆจะแยกออกได้ด้วยวิธีทางกายภาพ แร่ที่พบมากเป็นพวก aluminosilicate (clay) คือ illite kaolinite ดังตารางที่ 2.4

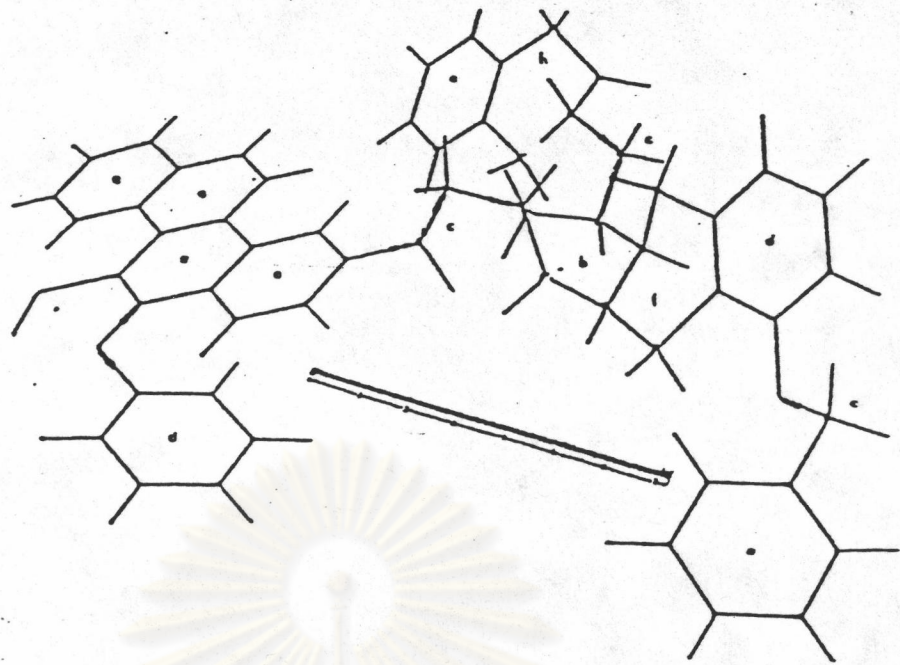
$\begin{matrix} \text{O} \\ || \\ -\text{C}-\text{OH} \end{matrix}$, $-\text{OH}$, $-\text{O}-\text{CH}_3$, $\begin{matrix} \text{O} \\ || \\ -\text{C}-\text{H} \end{matrix}$ คือ functional groups
 $-\text{CH}_2-$, $-\text{CH}_2-\text{CH}_2-$, $-\text{CH}_2-\underset{\text{CH}_3}{\text{CH}}-$ คือ aliphatic bridges

รูปที่ 2.1 โมเลกุลสมมติของถ่านหิน (Blaustein, 1981)

รูปที่ 2.2 ตัวอย่างสารประกอบอินทรีย์ในถ่านหิน (Meyers, 1981)

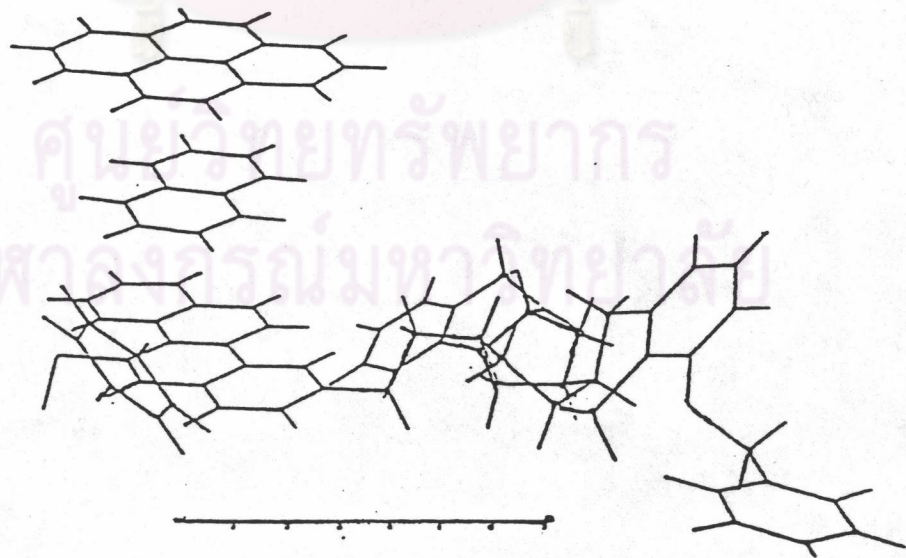

รูปที่ 2.3 โครงสร้างทางอินทรีย์ของถ่านหิน : scale bar 7A° (5)

a. condensed aromatic ring	e. benzene
b. cyclohexane	f. cyclohexane
c. methylene หรือ polymethylene	g. thiol
d. phenylether	h. cyclohexanone

ที่มา : Meyers, 1981

รูปที่ 2.4 Coal Organic Crystalline Structure : scale bar 7 A°

(Meyers, 1981)

ตารางที่ 2.4 แร่ธาตุส่วนใหญ่ที่พบในถ่านหิน

Mineral group	Mineral	Formula
Aluminosilicate (clay)	Illite	$(\text{OH})_4\text{K}_2(\text{Si}_6 - \text{Al}_2)\text{Al}_4\text{O}_{20}$
	Kaolinite	$(\text{OH})_8\text{Si}_4\text{Al}_4\text{O}_{10}$
Sulfide	Pyrite	FeS_2
Carbonates	Dolomite	$\text{CaCO}_3 \cdot \text{MgCO}_3$
	Ankerite	$2\text{CaCO}_3 \cdot \text{MgCO}_3 \cdot \text{FeCO}_3$
	Calcite	CaCO_3
Silica	Quartz	SiO_2

ที่มา : Meyers, 1981

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 การจำแนกชนิดและลักษณะของกำมะถันในถ่านหิน

กำมะถันเป็นธาตุในถ่านหินที่ทำให้เกิดการกัดกร่อนอุปกรณ์การเผาไหม้ และก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษหลังการเผาไหม้ถ่านหิน ปริมาณกำมะถันรวมที่มีอยู่ในถ่านหิน พบตั้งแต่ 0.1-10 % โดยน้ำหนัก (Eliot, 1978) กำมะถันในถ่านหินมีรูปแบบต่างๆ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.2.1 กำมะถันอนินทรีย์ (inorganic sulfur) แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ

ก. กำมะถันไพไรต์ (pyritic sulfur)

กำมะถันไพไรต์ในถ่านหิน พบในลักษณะของสารประกอบโลหะซัลไฟด์ คือ แร่ไพไรต์ (pyrite) และ แร่มาร์คาไซต์ (marcasite) แร่ทั้งสองชนิดนี้มีสูตรเคมีเหมือนกันคือ FeS_2 แต่มีโครงสร้างผลึกและคุณภาพทางกายภาพแตกต่างกัน โดยแร่ไพไรต์มีโครงสร้างผลึกแบบ cubic มีความถ่วงจำเพาะเท่ากับ 5 ส่วนแร่มาร์คาไซต์มีโครงสร้างผลึกแบบ rhombic ซึ่งมีความถ่วงจำเพาะเท่ากับ 4.87 เมื่อเทียบกับถ่านหินซึ่งมีความถ่วงจำเพาะอยู่ระหว่าง 1.3 - 1.8 และไม่ละลายน้ำ จากคุณสมบัติที่ต่างกันด้านความถ่วงจำเพาะนี้ สามารถแยกกำมะถันไพไรต์ออกจากถ่านหินโดยวิธีทางกายภาพ คือ specific gravity separation ได้ ส่วนกำมะถันที่มีขนาดเล็กมาก อาจจะแทรกอยู่ในเนื้อถ่านหิน การขจัดเป็นไปได้อย่างต้องใช้วิธีทางเคมี (Eliot, 1978 ; Meyers, 1981)

ขนาดของไพไรต์ที่พบในถ่านหินมีหลายรูปแบบ คือ (Meyers, 1981)

- Epigenetic : ขนาดใหญ่มากกว่า 50 ไมครอน
- Syngenetic : เป็นผลึกที่มีขนาดเล็กประมาณ 5-50 ไมครอน
- Finely intergrown ultrafine pyrite : เป็นผลึกขนาดเล็กมาก มีขนาดเล็กกว่า 5 ไมครอน

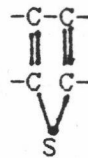

ข. กำมะถันซัลเฟต (sulfate sulfur)

กำมะถันซัลเฟตจะพบในลักษณะของโลหะซัลเฟต เช่น แคลเซียมซัลเฟต (CaSO_4) สารประกอบซัลเฟตของเหล็ก (FeSO_4) สารประกอบซัลเฟตของทองแดง (CuSO_4) สารประกอบแมกนีเซียมซัลเฟต (MgSO_4) หรืออาจพบในลักษณะของแรยิปซัม (gypsum)

2.2.2 กำมะถันอินทรีย์ (organic sulfur) (Eliot, 1978; Meyers, 1981; Nishioka, 1986)

กำมะถันอินทรีย์มีประมาณร้อยละ 30 - 70 ของปริมาณกำมะถันรวมในถ่านหิน พบกระจายกระจายทั่วไปในถ่านหินอยู่ในลักษณะ โครงสร้างทางเคมีหลายรูปแบบที่ซับซ้อน ส่วนมากเป็นสารประกอบพวก heterocyclic ซึ่งมีพันธะเสถียรมาก มีสูตรโครงสร้างเป็น

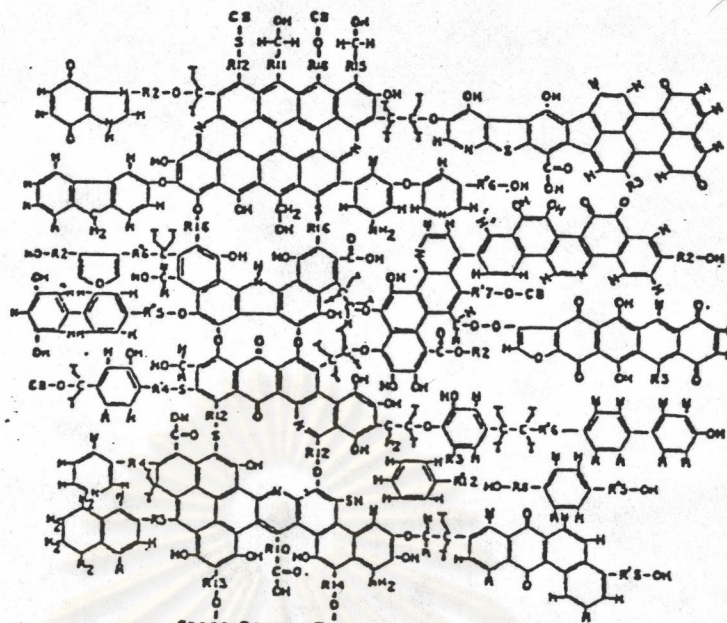

Thioether (R-S-R')   mercaptan (R-S-H)

sulfide (R-S-R')   disulfide (R-S-S-R')   และ Thiophenol (C-S-H) เป็นต้น ตัวอย่างลักษณะ โครงสร้างของกำมะถันอินทรีย์แสดงในรูป 2.5 และตัวอย่างลักษณะ โครงสร้างของกำมะถันอินทรีย์ของสารประกอบพวก ไดซัลไฟด์ในถ่านหินแสดงในรูป 2.6

เนื่องจากกำมะถันอินทรีย์มีโครงสร้างที่เสถียรมาก จึงไม่สามารถกำจัดด้วยวิธีทางกายภาพได้ ต้องใช้วิธีทางเคมีทำลายพันธะเคมีระหว่างกำมะถันกับคาร์บอน และเนื่องจากกำมะถันอินทรีย์มีโครงสร้างซับซ้อน ดังนั้นวิธีการวิเคราะห์ปริมาณจึงไม่สามารถทำได้โดยตรง นอกจากนั้นปฏิกิริยาที่เหมาะสมในการกำจัดกำมะถันไพไรต์ใช้ไม่ได้กับกำมะถันอินทรีย์ เพราะกำมะถันอินทรีย์มีโครงสร้างที่เสถียรมากกว่าและไม่ไว (reactive) ต่อปฏิกิริยาเท่าไพไรต์

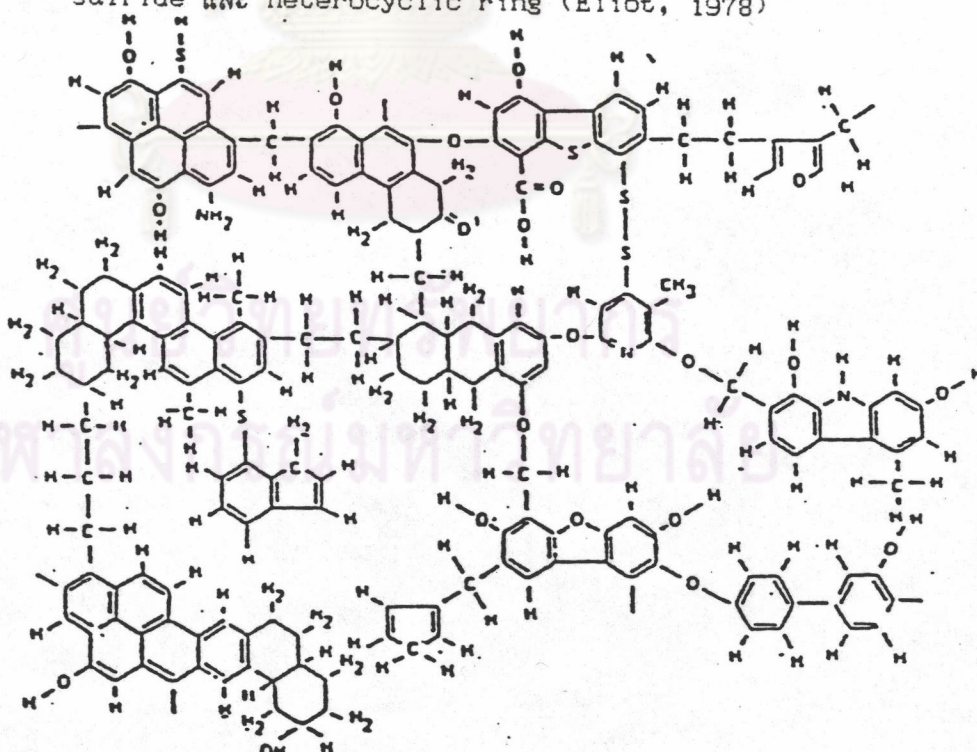

CROSS BONDING TO MORE HETEROCYCLIC GROUPS

- RⁿN = Alicyclic rings of N carbons.
- RN = Alkyl side chain of N carbons.
- RⁿN = Unsaturated alkyl side chain of N carbons.
- CB = Cross bonding by O or S to new heterocyclic groups with side chains.
- 1 = Tetrahedral 3 dimensional C-C bonds, C-O bonds and C-S bonds.

รูปที่ 2.5 ลักษณะโครงสร้างของกำมะถันอินทรีย์ที่มีสารประกอบพวก mercapton, sulfide และ heterocyclic ring (Eliot, 1978)

รูปที่ 2.6 ลักษณะโครงสร้างของกำมะถันอินทรีย์ของสารประกอบพวกไดซัลไฟด์ในโครงสร้างถ่านหิน (Eliot, 1978)

2.3 กระบวนการขจัดกำมะถันในถ่านหิน

เนื่องจากปริมาณเถ้าและกำมะถันในถ่านหินเป็นส่วนสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการนำถ่านหินมาใช้งาน ดังนั้นการลดปริมาณเถ้าเพื่อเพิ่มค่าความร้อน และการขจัดกำมะถันเพื่อลดปัญหามลภาวะและการกัดกร่อนอุปกรณ์เผาไหม้จึงน่าสนใจที่จะศึกษา วิธีการขจัดกำมะถันในถ่านหิน แบ่งตามช่วงเวลาที่ทำกรขจัดได้ดังนี้ คือ

- วิธีการขจัดกำมะถันก่อนการเผาไหม้ (Eliot, 1978)

เป็นการลดปริมาณกำมะถันในถ่านหินก่อนนำถ่านหินไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาไหม้โดยอาจใช้วิธีทางกายภาพหรือวิธีทางเคมีก็ได้ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการทำถ่านหินให้เป็นเชื้อเพลิงก๊าซ (gasification) หรือเชื้อเพลิงเหลว (liquefaction)

- วิธีการขจัดกำมะถันระหว่างการเผาไหม้

โดยการเติมสารเคมีบางชนิดลงไปในช่วงเกิดการเผาไหม้ ซึ่งสารเคมีที่เติมลงไปจะรวมตัวกับกำมะถันที่สลายตัวจากการเผาไหม้ เกิดเป็นสารประกอบใหม่ที่สามารถแยกออกจากการเผาไหม้ได้ เช่น การเติมปูนขาว (lime, CaO) หินปูน (limestone, CaCO₃) ลงไปในระหว่างการเผาไหม้ถ่านหินที่มีขนาด 1 นิ้ว หรือเล็กกว่าในฟลูอิไดซ์เบด (Fluidized bed) เมื่อเผาไหม้ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์จะถูกกำจัด โดยเปลี่ยนไปอยู่ในรูปสารประกอบแคลเซียมซัลเฟต (CaSO₄) ซึ่งสามารถขจัดออกได้ง่าย โดยใช้เครื่องตกตะกอนไฟฟ้าสถิตย์ (electrostatic precipitator) หรือ ถุงกรอง (filter bag)

- วิธีการขจัดกำมะถันหลังการเผาไหม้

เป็นวิธีการใช้สารเคมี เพื่อจับก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ออกมาเป็นฟลูอิเดส (Flue gas) หลังการเผาไหม้ เช่น การใช้สารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ วิธีนี้เสียค่าใช้จ่ายสูงมากและไม่ได้รับประโยชน์เท่าใดนัก เพราะปริมาณก๊าซคงเท่าเดิม อีกวิธีหนึ่ง คือ การสร้างปล่องไฟสูง ๆ เป็นการลดความเข้มข้นของก๊าซที่เป็นมลภาวะได้

กระบวนการขจัดกำมะถันและเถ้าก่อนนำถ่านหินไปเผาไหม้เป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพถ่านหินกระบวนการหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา แบ่งออกเป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ วิธีทางกายภาพ และวิธีทางเคมี

2.3.1 วิธีทางกายภาพในการขจัดกำมะถัน

เป็นการปรับปรุงคุณภาพถ่านหินโดยอาศัยคุณสมบัติทางกายภาพขจัดกำมะถันไพไรต์และเถ้าออกจากถ่านหิน คุณสมบัติทางกายภาพ เช่น ความถ่วงจำเพาะ (Specific Gravity) ถ่านหินมีค่าความถ่วงจำเพาะระหว่าง 1.2 - 1.7 เมื่อเทียบกับกำมะถันไพไรต์ที่มีค่าความถ่วงจำเพาะอยู่ในช่วง 4.9 - 5.0 และ noncombustible ash มีค่าความถ่วงจำเพาะอยู่ระหว่าง 2.0 - 2.6 (Khoury, 1981) จากค่าความแตกต่างของความถ่วงจำเพาะระหว่างถ่านหินกับกำมะถันไพไรต์และเถ้า นั้นนำมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการแยกกำมะถันไพไรต์และเถ้าออกจากถ่านหินได้ Surface Properties เป็นคุณสมบัติทางกายภาพอีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในกระบวนการ Froth Flotation เพื่อแยกถ่านหินและเถ้าออกจากกัน โดยอาศัยคุณสมบัติความแตกต่างกันในการเป็น hydrophilic ของถ่านหินและเถ้า

กระบวนการขจัดกำมะถันโดยใช้วิธีทางกายภาพซึ่งอาศัยสมบัติทางกายภาพดังที่กล่าวมาแล้วนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 กระบวนการ คือ (Khoury, 1981)

- Dry Mechanical Separation Process ตัวอย่างของกระบวนการนี้ คือ Magness process เป็นกระบวนการที่อาศัยเทคนิค dry, low-intensity magnetic โดยใช้ไอออนเพนตาคาร์บอนิล (iron pentacarbonyl, $\text{Fe}(\text{CO})_5$) ที่ความดันบรรยากาศ อุณหภูมิ 170 °C ไอออนคาร์บอนิลจะสลายตัว เกิดเป็นสารที่มีคุณสมบัติทางแม่เหล็กกับเถ้าและกำมะถันไพไรต์เท่านั้น ถ่านหินจะถูกแยกจากกำมะถันไพไรต์และเถ้าในเครื่อง magnetic separator

- Wet Mechanical Separation Process ตัวอย่างของกระบวนการนี้ ได้แก่ Froth Flotation ซึ่งใช้ในการแยกกำมะถันไพไรต์และเถ้าออกจากถ่านหินที่บดละเอียดโดยผ่าน air bubble ไปใน coal slurry อาศัยสมบัติการเป็น hydrophobic ของถ่านหิน และสมบัติการเป็น hydrophilic ของพวกแร่ธาตุต่างๆ oil agglomerating หรือ spherical agglomeration process ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของกระบวนการแบบนี้ ใช้ได้ดีกับถ่านหินที่มีขนาดเล็กกว่า 200 เมช(mesh) อาศัยหลักการแขวนลอยของถ่านหินในสารละลาย โดยเติม agglomeration oil ซึ่งไม่ละลายน้ำลงในน้ำที่มีถ่านหินแขวนลอยอยู่ น้ำมันที่เติมลงไปจับตัวกับอนุภาคถ่านหินที่มีคุณสมบัติเป็น

hydrophobic รวมตัวเป็นกลุ่มลอยตัวอยู่บนน้ำ ในขณะที่ส่วนที่เป็นแร่ธาตุและไพไรต์มีสมบัติเป็นพวก hydrophilic จะจมสู่ด้านล่าง จึงสามารถขจัดกำมะถันไพไรต์และเถ้าออกจากถ่านหินได้

กระบวนการขจัดกำมะถันโดยวิธีทางกายภาพทั้ง Dry และ Wet Mechanical Separation Process นี้ ไม่สามารถขจัดกำมะถันอินทรีย์ได้ ขจัดได้เฉพาะกำมะถันไพไรต์และเถ้าเท่านั้น เนื่องจากกำมะถันอินทรีย์แทรกตัวอยู่ในส่วน Coal matrix ในโครงสร้างของถ่านหิน ซึ่งอาจใช้วิธีทางเคมีในการขจัดได้

2.3.2 วิธีทางเคมีในการขจัดกำมะถัน

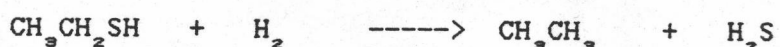
เป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพถ่านหิน โดยอาศัยสารเคมีนำมาทำปฏิกิริยากับถ่านหินภายใต้สภาวะปฏิกิริยาที่เหมาะสม อาจทำร่วมกับวิธีทางกายภาพได้ วิธีทางเคมีนี้ สามารถขจัดได้ทั้งกำมะถันไพไรต์และกำมะถันอินทรีย์ ปฏิกิริยาเคมีที่สำคัญในการขจัดกำมะถัน ได้แก่ ปฏิกิริยาไฮโดรจิเนชัน (hydrogenation) ปฏิกิริยารีดักชัน (reduction) ปฏิกิริยาออกซิเดชัน (oxidation) ปฏิกิริยากับสารละลายเบส เป็นต้น

2.3.2.1 ปฏิกิริยาเคมีที่ใช้ในการขจัดกำมะถันอินทรีย์

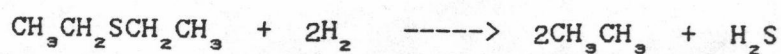
กำมะถันอินทรีย์ในรูปต่างๆ สามารถที่จะทำปฏิกิริยาไฮโดรจิเนชัน ดีคอมโพสิชัน ออกซิเดชัน หรือทำปฏิกิริยากับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์

- ปฏิกิริยาไฮโดรจิเนชัน (Eliot, 1978) เป็นปฏิกิริยาที่กำมะถันอินทรีย์ที่อยู่ในรูปสารประกอบ Thiols, sulfides, disulfides และ Thiophene ในถ่านหินทำกับก๊าซไฮโดรเจน แล้วให้ผลออกมาเป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอนอิ่มตัวกับก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ดังปฏิกิริยา

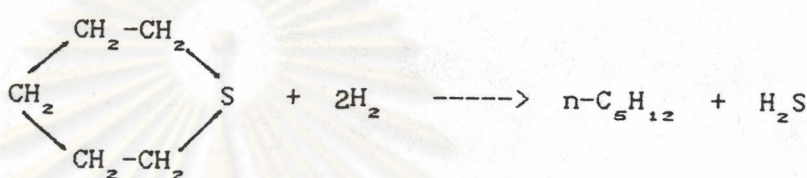
ethanethiol

3-thiapentane

thiacyclohexane

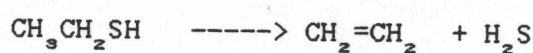
thiophene

ซึ่งพบว่า ปฏิกิริยาไฮโดรจิเนชันของกำมะถันอินทรีย์ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ

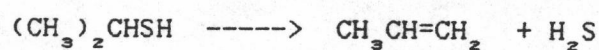
- ปฏิกิริยาดีคอมโพสิชัน (Eliot, 1978) เป็นปฏิกิริยาการ
สลายตัวของกำมะถันอินทรีย์พวก thiols, sulfides และ disulfides โดยอาศัย
ความร้อนที่อุณหภูมิสูงแล้วให้ผลิตภัณฑ์ เป็นพวกสารประกอบไฮโดรคาร์บอนไม่อิ่มตัวกับก๊าซ
ไฮโดรเจนซัลไฟด์ ดังปฏิกิริยา

ethanethiol

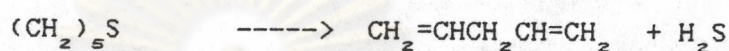

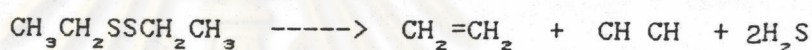
2-propanethiol

thicyclohexane

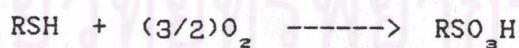

3,4-dithiahexane

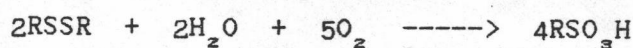

- ปฏิกิริยาออกซิเดชัน (Eliot, 1978) เป็นปฏิกิริยาที่ใช้ตัวออกซิไดซ์ทำกับสารประกอบของกำมะถันอินทรีย์ แล้วให้ผลิตภัณฑ์ออกมาเป็นสารประกอบพวกซัลโฟนิก(sulfonic acid) ดังปฏิกิริยา

สารประกอบพวก mercaptan

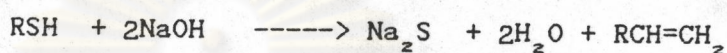
สารประกอบพวกซัลไฟด์

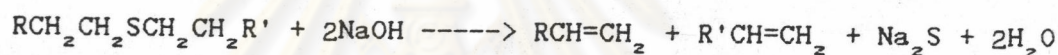
- ปฏิกริยากับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ (Eliot, 1978)

กำมะถันอินทรีย์ในถ่านหิน เช่น สารประกอบ mercaptan และสารประกอบซัลไฟด์ทำปฏิกริยากับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ดังสมการ

สารประกอบ mercaptan

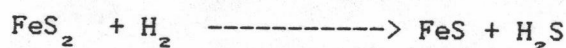
สารประกอบซัลไฟด์

2.3.2.2 ปฏิกริยาเคมีที่ใช้ในการขจัดกำมะถันไพไรต์

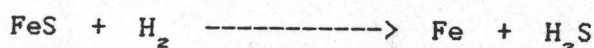
กำมะถันไพไรต์สามารถเกิดปฏิกริยาเคมี เช่น ปฏิกริยาไฮโดรจิเนชัน ออกซิเดชัน ปฏิกริยากับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ได้เช่นเดียวกับกำมะถันอินทรีย์ แต่จะให้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกัน

- ปฏิกริยาไฮโดรจิเนชัน (Eliot, 1978) เป็นปฏิกริยาที่ใช้ก๊าซไฮโดรเจนทำปฏิกริยากับกำมะถันไพไรต์ในถ่านหิน แล้วให้ผลิตภัณฑ์เป็นพวกสารประกอบเหล็กซัลไฟด์ กับก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์

ถ้าอุณหภูมิสูงกว่า 230° ซ ปฏิกริยาสามารถดำเนินต่อไปได้

- ปฏิกิริยาออกซิเดชัน เป็นปฏิกิริยาที่ใช้สารเคมีที่มีสมบัติเป็นตัวออกซิไดซ์ เช่น สารประกอบพวกสารละลายเฟอร์ริกซัลเฟต ($\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$) สารละลายเฟอร์ริกคลอไรด์ (FeCl_3) ก๊าซออกซิเจน (O_2) สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H_2O_2) สารละลายคอปเปอร์คลอไรด์ (CuCl_2) สารละลายคอปเปอร์ซัลเฟต (CuSO_4) เป็นต้น เข้าทำปฏิกิริยากับกำมะถันไฟไรต์ในถ่านหิน

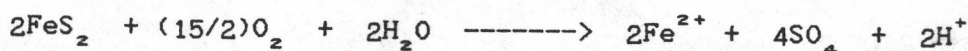
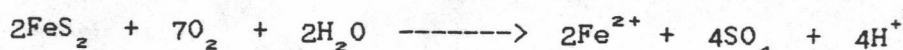
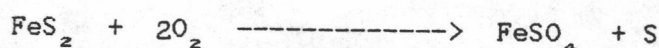
เมื่อใช้ก๊าซออกซิเจนเป็นตัวออกซิไดซ์ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นคือ

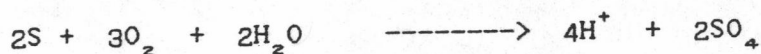
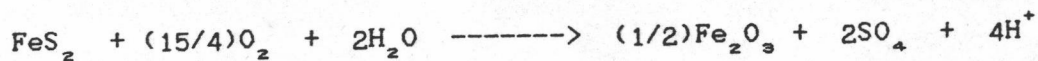

นอกจากนี้ ในการใช้ออกซิเจนเข้าทำปฏิกิริยากับกำมะถันไฟไรต์ในถ่านหินจะเกิดปฏิกิริยาที่สำคัญอีกปฏิกิริยาหนึ่ง คือ ปฏิกิริยาที่ออกซิเจนทำปฏิกิริยากับสารละลายของเกลือเฟอร์รัส (Fe^{2+}) แล้วให้สารละลายเกลือเฟอร์ริก (Fe^{3+}) ที่มีสมบัติเป็นตัวออกซิไดซ์ ดังนั้น ปฏิกิริยานี้จึงมีประโยชน์อย่างมากในการนำสารละลายกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ปฏิกิริยานี้เรียกว่า ปฏิกิริยา regeneration

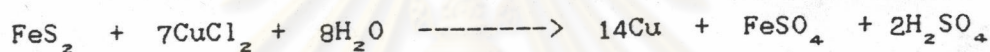
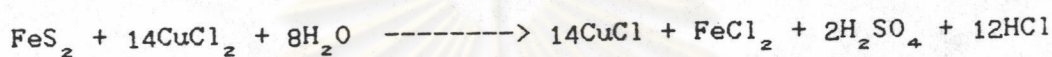

เมื่อใช้สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ เป็นตัวออกซิไดซ์ซึ่งจะแตกตัวให้ก๊าซออกซิเจนออกมาทำปฏิกิริยา ดังสมการ (Joshi et.al., 1981)

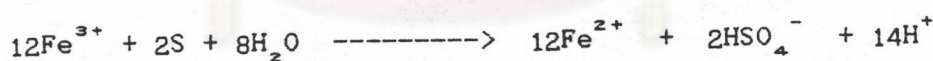
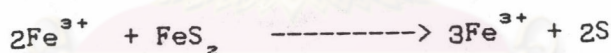

เมื่อใช้สารละลายคอปเปอร์คลอไรด์ หรือคอปเปอร์ซัลเฟต เป็นตัวออกซิไดซ์ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น คือ (Ludmila, 1982)

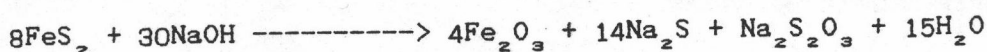

เมื่อใช้สารละลายเกลือเฟอร์ริกเป็นตัวออกซิไดซ์ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น คือ (Onganer, 1989)

- ปฏิกิริยากับสารละลายเบสโซเดียมไฮดรอกไซด์ (Araya, 1981)

แล้วแยกกำมะถันออกมาในรูปของผลิตภัณฑ์เกลือโซเดียม ดังปฏิกิริยา

2.4 กระบวนการกำจัดกำมะถัน โดยใช้ปฏิกิริยาออกซิเดชัน

กระบวนการที่ใช้ปฏิกิริยาออกซิเดชันทุกกระบวนการ จะเป็นการปรับปรุงคุณภาพ ถ่านหินให้ดีขึ้น คือลดปริมาณกำมะถันในถ่านหินให้น้อยลงก่อนนำไปทำการเผาไหม้เป็นเชื้อเพลิง

- Meyers Process (Mendizabal, 1976) เป็นกระบวนการกำจัดกำมะถัน โดยใช้ปฏิกิริยาออกซิเดชันกระบวนการหนึ่ง Meyers ใช้ถ่านหินบดละเอียดผสมกับสารละลาย เฟอร์ริกซัลเฟตหรือเฟอร์ริกคลอไรด์โดยให้ทำปฏิกิริยากันในเครื่องปฏิกรณ์ชนิดถ่านไฟไรต์จะถูกออกซิไดซ์โดยสารละลาย แล้วให้กำมะถันอิสระและสารละลายของอนุมูลซัลเฟต อีออน ซึ่งสามารถแยกออกจากถ่านหินโดยวิธีการกรองแล้วนำสารละลายไปปรับสภาพ (regenerate) เพื่อนำกลับไปใช้งานใหม่ได้ ส่วนถ่านหินที่กรองได้นำไปล้างให้หมดกรดแล้ว ใช้ตัวทำละลายสกัดเอากำมะถันอิสระที่เกาะติดอยู่ที่ถ่านหินออกก่อนที่จะนำไปใช้งาน ปกติ ปฏิกิริยาของกระบวนการนี้เกิดที่อุณหภูมิ 100 °C ความดันปกติ กระบวนการนี้สามารถกำจัด กำมะถันไฟไรต์ได้ 83-99% ของปริมาณไฟไรต์ที่อยู่ในถ่านหินจากการศึกษา 32 ตัวอย่างถ่านหิน เป็นผลให้ปริมาณกำมะถันทั้งหมดที่อยู่ในถ่านหินลดลง 25-80% กระบวนการนี้สามารถกำจัด ไฟไรต์ แต่ไม่สามารถกำจัดกำมะถันอินทรีย์ กระบวนการนี้จึงเหมาะสำหรับถ่านหินที่มีกำมะถัน ไฟไรต์สูง รายละเอียดของกระบวนการแสดงในรูปที่ 2.7 จากกระบวนการนี้สามารถกำจัด กำมะถันไฟไรต์ได้หมดโดยใช้เครื่องปฏิกรณ์ชนิดถ่านหลายตัวในการทำปฏิกิริยา

- Dillon Process (Dillon, 1974) กระบวนการนี้จะใช้ถ่านหินผสมกับน้ำ และอากาศที่ความดัน 43.70 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร อุณหภูมิ 175 °C โดยจะทำ ปฏิกิริยากันในเครื่องปฏิกรณ์ชนิดถ่านเป็นเวลานาน 10 นาที ผลที่ได้พบว่าเมื่อถ่านหินเริ่มแรก มีปริมาณกำมะถันทั้งหมดร้อยละ 2.55 โดยแยกเป็นกำมะถันอินทรีย์ 0.94% หลังจากที่ผ่านมา กระบวนการนี้แล้วสามารถที่จะทำให้กำมะถันทั้งหมดลดลงเหลือเพียง 0.48% โดยที่ปริมาณ กำมะถันไฟไรต์ทั้งหมดและครึ่งหนึ่งของกำมะถันอินทรีย์ถูกขจัดออกไปจากถ่านหิน

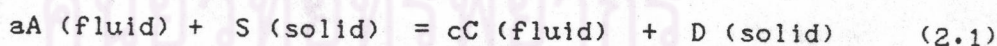

- Mukai Process (Mendizabal, 1976) กระบวนการนี้ใช้สารละลายเป็นตัวออกซิไดซ์คือ สารละลาย 3% ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H_2O_2) ทำปฏิกิริยากับกำมะถันในถ่านหินชนิดบิทูมินัสในเครื่องปฏิกรณ์ชนิดถวน จะพบว่า หลังจากถ่านหินผ่านกระบวนการนี้แล้วปริมาณกำมะถันไฟไรต์จะถูกขจัดออกไปหมดถึงแม้ว่าปฏิกิริยาจะเกิดที่อุณหภูมิห้องก็ตาม

- Ledgement Process (Mendizabal, 1976) กระบวนการนี้ใช้ตัวออกซิไดซ์คือ ออกซิเจนทำปฏิกิริยากับถ่านหินที่ผสมน้ำในเครื่องปฏิกรณ์ชนิดถวนที่ทนความดันได้พอประมาณสภาวะที่ใช้ในการทำปฏิกิริยา คือ ใช้ความดันออกซิเจน 21 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร $130^{\circ}C$ เวลา 2 ชม. หลังจากที่ทำปฏิกิริยาแล้วแยกถ่านหินออกจากน้ำล้างโดยการกรองและนำน้ำล้างไปทำให้เป็นกลางด้วย CaO เพื่อจะได้นำน้ำกลับไปทำปฏิกิริยาใหม่หลังจากที่แยกเอาสารประกอบพวกเหล็กและซัลเฟอร์ออกไปแล้ว รายละเอียดของกระบวนการดังแสดงในรูปที่ 2.8 จากกระบวนการของ Ledgement นี้สามารถที่จะขจัดกำมะถันไฟไรต์ออกจากถ่านหินได้หมด

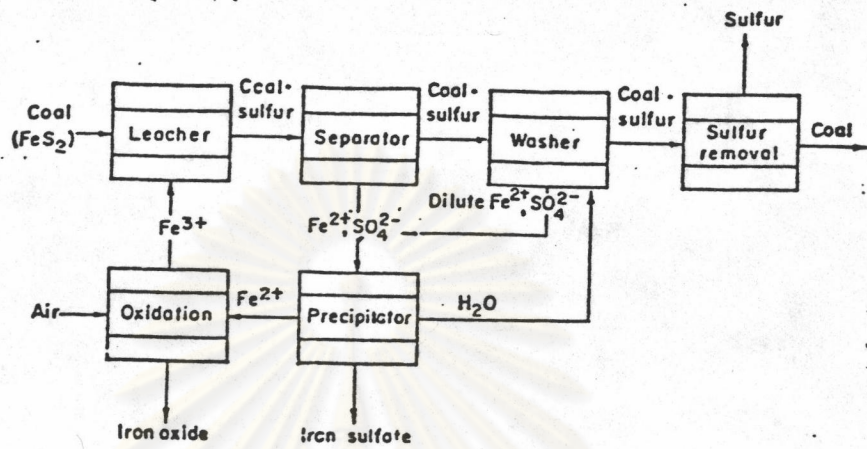
2.5 ทฤษฎีกลไกการเกิดปฏิกิริยาการขจัดกำมะถัน

ปฏิกิริยาการขจัดกำมะถันจากถ่านหินในสารละลายซึ่งเป็นปฏิกิริยาออกซิเดชันนั้นเป็นปฏิกิริยาสหพันธ์ (heterogeneous reaction) โดยเป็นแบบ liquid-solid non-catalytic reaction แสดงได้ดังสมการ

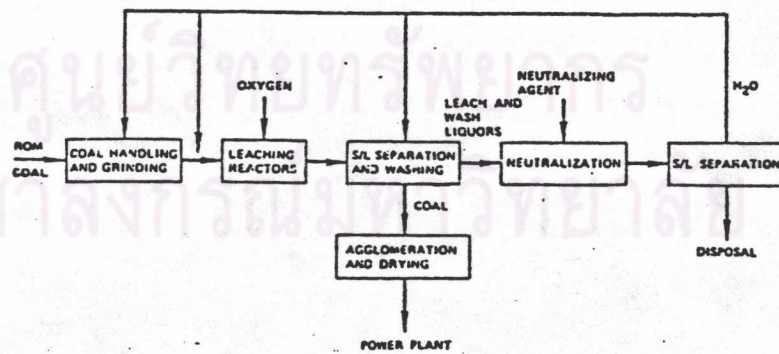

สมการอัตราเร็วรวมจะต้องพิจารณาการถ่ายเทมวลสาร (mass transfer) พร้อมทั้งจลนพลศาสตร์เคมี (Chemical kinetics) ด้วย

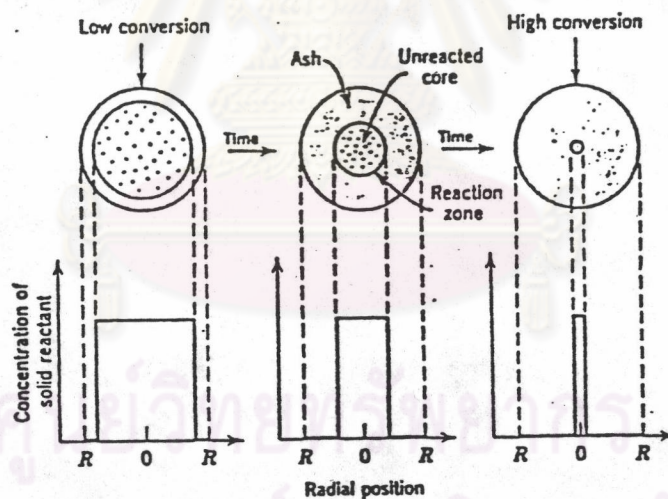
รูปที่ 2.7 Meyers Process (Mendizabal, 1976)

รูปที่ 2.8 Ledgement Process (Mendizabal, 1976)

2.5.1 โมเดลแกนกลางไม่เกิดปฏิกิริยาหดตัว (unreacted shrinking core model)

Yagi และ Kuni (Levenspiel, 1972) สมมติให้อนุภาคถ่านหินเป็นทรงกลม ตอนแรกปฏิกิริยาจะเกิดขึ้นที่ผิวนอกของอนุภาคก่อนเกิดขึ้นผลิตภัณฑ์ แล้วปฏิกิริยาจะเลื่อนเข้าไปในอนุภาคของแข็ง ในระหว่างการเกิดปฏิกิริยา ขนาดของ unreacted core จะลดลง ดังรูปที่ 2.9

รูปที่ 2.9 ขนาดอนุภาคของถ่านหินเมื่อเวลาผ่านไปในการเกิดปฏิกิริยา (Levenspiel, 1972)

ขั้นตอนการเข้าทำปฏิกิริยาของสาร A แยกได้เป็น 5 ขั้นตอน

1. ก๊าซ A แพร่ผ่านชั้นฟิล์มที่ล้อมรอบอนุภาคของแข็งไปยังผิวของแข็ง
2. การแพร่ของสาร A กับของแข็ง
3. ปฏิกิริยาของก๊าซ A กับของแข็ง
4. การแพร่ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นก๊าซผ่านชั้นเถ้าสู่ผิววนอกของแข็ง
5. การแพร่ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นก๊าซผ่านชั้นฟิล์มกลับไปยังส่วนที่เป็นของเหลวที่ล้อมรอบของแข็งนั้น

สมมติให้ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นเป็นแบบไม่ผันกลับ (irreversible) ขั้นตอนที่ 4 และ 5 จะไม่เกิดขึ้น สมมติฐานในการเข้าทำปฏิกิริยาคือ

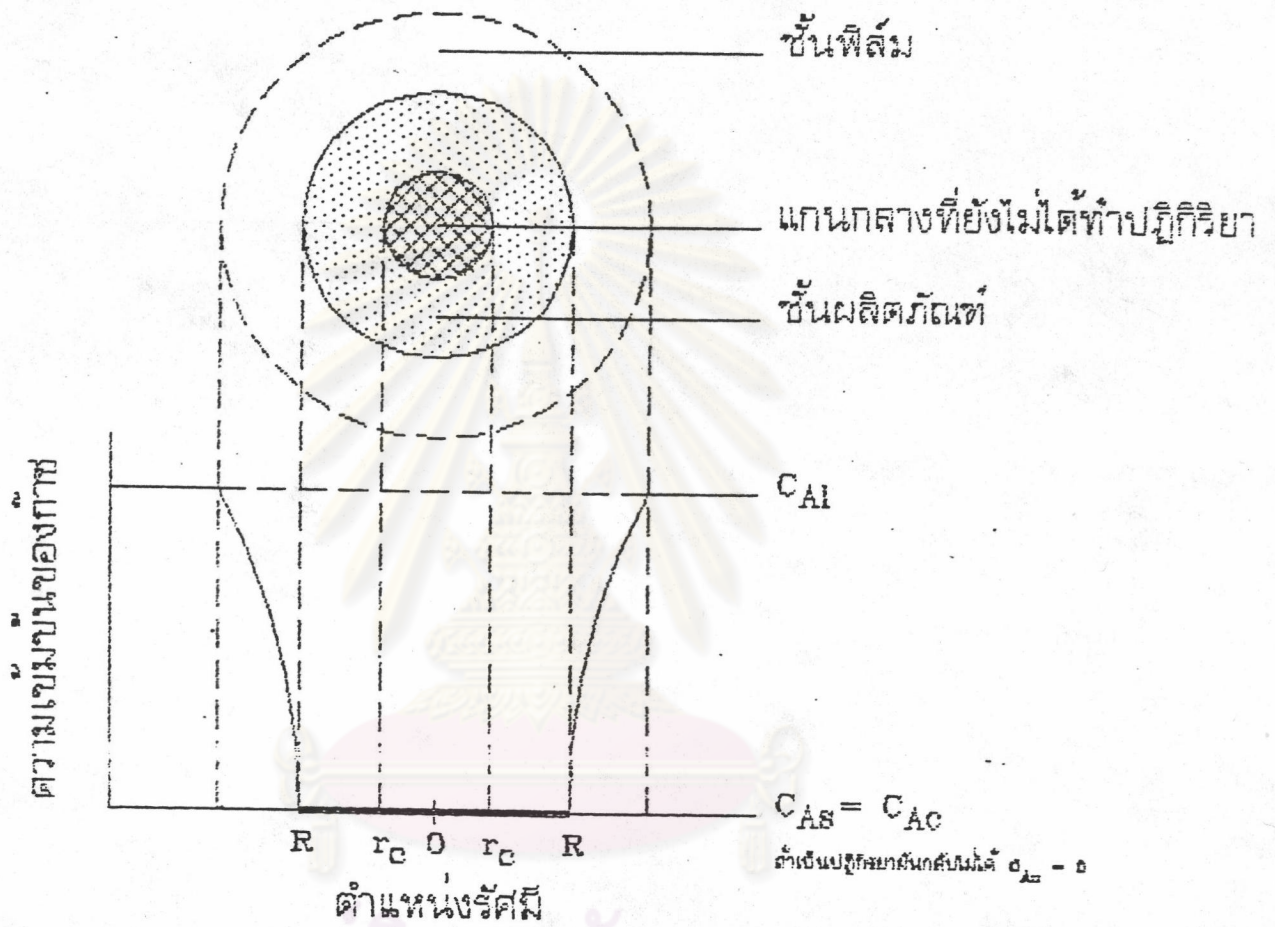
- ปริมาณถ่านหินต่อสารละลายคงที่ทุกจุดในเครื่องปฏิกรณ์
- สมบัติของอนุภาคถ่านหินเหมือนกันหมดทุกอนุภาค
- อนุภาคถ่านหินเป็นทรงกลมและมีขนาดเท่ากันทุกอนุภาค
- สัมประสิทธิ์การถ่ายเทมวลผ่านชั้นฟิล์มสู่ผิวถ่านหินมีค่าคงที่
- ขั้นตอนที่ช้าที่สุดเป็นขั้นตอนควบคุมในปฏิกิริยาทั้งหมด
- อุณหภูมิทุกจุดในเครื่องปฏิกรณ์เท่ากันหมด

กลไกปฏิกิริยาควบคุมด้วยขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ของขั้นตอนการเข้าทำปฏิกิริยาที่กล่าวมาข้างต้น จากขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 3 ในที่นี้จะแสดงถึงโมเดลของแต่ละขั้นตอนคือ

ก. การควบคุมด้วยการแพร่ผ่านชั้นฟิล์ม (Diffusion Through Gas Film Controls) เมื่อพิจารณาให้ความต้านทานของฟิล์มเป็นขั้นตอนควบคุมอัตราเร็วของปฏิกิริยา

กำหนดให้ค่าผลต่างความเข้มข้น $C_{s1} - C_{s2}$ คงที่ตลอดเวลา ตามรูปที่ 2.10 จากสมการ (2.1) เขียนความสัมพันธ์ได้ว่า

$$dN_B = b dN_A \quad (2.2)$$

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2.10 โปรไฟล์ความเข้มข้นของ A เมื่อการแพร่ผ่านชั้นฟิล์มควบคุมอัตราเร็วปฏิกิริยา (Levenspiel, 1972)

$$\begin{aligned}
 (-1/S_{\text{ex}})(dN_B/dt) &= (-1/4\pi R^2)(dN_B/dt) \\
 &= (-b/4\pi R^2)(dN_A/dt) \\
 &= bk_B(C_{A_s} - C_{A_s}) \quad (2.3)
 \end{aligned}$$

เมื่อ $C_{A_s} = 0$

$$(-1/S_{\text{ex}})(dN_B/dt) = bk_B C_{A_s} \quad (2.4)$$

ให้จำนวนโมลของสาร B เท่ากับ $N_B = \rho_B V$

$$= (\text{moles B/cm}^3 \text{ solid})(\text{cm}^3 \text{ solid}) \quad (2.5)$$

เมื่อสาร A และสาร B เกิดปฏิกิริยาไป ทำให้ปริมาตรและรัศมีแกนกลางลดลง ดังนั้น สมการ (2.2) เขียนใหม่ได้ว่า

$$-dN_B = -bdN_A = -\rho_B dV = -\rho_B d(4/3\pi r_c^3) = -4\pi\rho_B r_c^2 dr_c \quad (2.6)$$

แทนค่าสมการ (2.6) ในสมการ (2.4) จะได้อัตราเร็วของปฏิกิริยาในเทอมของรัศมีแกนในทางลดลงคือ

$$(-1/S_{\text{ex}})(dN_B/dt) = (-\rho_B r_c^2/R^2)(dr_c/dt) = bk_B C_{A_s} \quad (2.7)$$

จัดรูปสมการ (2.7) แล้วอินทิเกรต ได้สมการสำหรับแกนกลางที่มีขนาดเล็กลงตามเวลาคือ

$$\left(-\rho_B/R^2\right) \int_R^{r_c} r_c^2 dr_c = bk_{AS} C_{AS} \int_0^t dt$$

$$t = (\rho_B R / 3bk_{AS} C_{AS}) [1 - (r_c/R)^3] \quad (2.8)$$

จากสมการ (2.8) เมื่อ $r_c = 0$ จะได้เวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ คือ

$$\tau = \rho_B R / (3bk_{AS} C_{AS}) \quad (2.9)$$

สมการในรูปของรัศมีแกนกลางกับอัตราส่วนเวลาระหว่างเวลาใด ๆ กับเวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ หาได้โดยนำสมการ (2.8) หารด้วย สมการ (2.9) คือ

$$t/\tau = 1 - (r_c/R)^3$$

ในเทอมของสัดส่วนการเปลี่ยน (fractional conversion)

$$1 - X_B = \frac{\text{ปริมาตรของแกนกลางที่ยังไม่เกิดปฏิกิริยา}}{\text{ปริมาตรทั้งหมดของอนุภาค}}$$

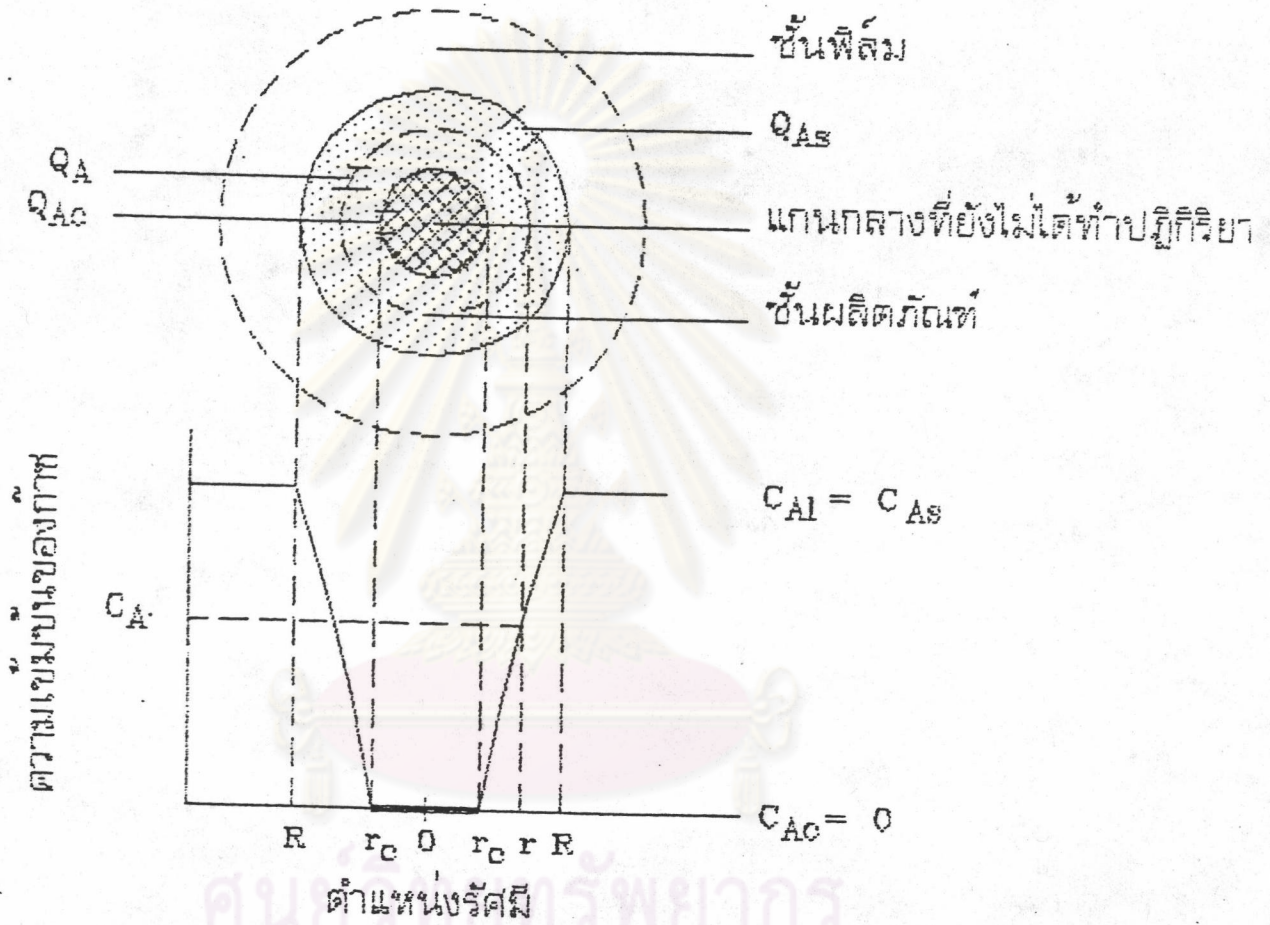
$$1 - X_B = (4/3\pi r_c^3) / (4/3\pi R^3) = (r_c/R)^3 \quad (2.10)$$

ดังนั้น สมการในรูปของรัศมีแกนกลางกับอัตราส่วนระหว่างเวลาใด ๆ กับเวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ เขียนในเทอมของสัดส่วนการเปลี่ยนได้ดังนี้

$$t/\tau = 1 - (r_c/R)^3 = X_B \quad (2.11)$$

ข. การควบคุมด้วยการแพร่ผ่านชั้นผลิตภัณฑ์ (Diffusion through Product Layer Control)

รูปที่ 2.11 โปรไฟล์ความเข้มข้นของ A เมื่อการแพร่ผ่านชั้นผลิตภัณฑ์ควบคุมอัตราเร็วปฏิกิริยา

เนื่องจากอัตราการลดลงของรัศมีแกนกลางช้ากว่าอัตราของการแพร่ของสาร A เข้าสู่แกนกลางประมาณ 1000 เท่า ซึ่งเป็นอัตราส่วนอย่างคร่าวๆของความหนาแน่นระหว่างของแข็งกับก๊าซ เนื่องจากเหตุผลดังกล่าว ขนาดของแกนกลางที่เวลาใด ๆ จะมีค่าคงที่ตามรูปที่ 2.11 จากสมมติฐานนี้ช่วยให้แกสมการได้ง่ายขึ้น ซึ่งอัตราเร็วของสาร A ในการแพร่เข้าสู่บริเวณที่เกิดปฏิกิริยา คือ

$$(-dN_A/dt) = 4\pi r^2 Q_A = 4\pi R^2 Q_{A_s} = 4\pi r_c^2 Q_{A_c} = \text{ค่าคงที่} \quad (2.12)$$

ถ้าให้อัตราการถ่ายเทมวลต่อหน่วยพื้นที่ (flux) ของสาร A ในชั้นของผลิตภัณฑ์เป็นไปตามสมการของ Fick's law สำหรับการแพร่ที่สวนทางกันของจำนวนโมลที่เท่ากัน (equimolar counterdiffusion) และให้ค่า Q_A และ dC_A/dr มีค่าเป็นบวก จะได้

$$Q_A = De(dC_A/dr) \quad (2.13)$$

แทนค่า Q_A จากสมการ (2.13) ลงในสมการ (2.12) จะได้สมการในเทอมของรัศมี r โดย

$$(-dN_A/dt) = 4\pi r^2 De(dC_A/dr) = \text{คงที่} \quad (2.14)$$

อินทิเกรตผ่านชั้นผลิตภัณฑ์จาก R ถึง r_c จะได้

$$(-dN_A/dt) \int_R^{r_c} dr/r^2 = 4\pi De \int_{C_{A_s}}^{C_{A_c}} dC_A$$

$C_{A_c} = 0$
 $C_{A_s} = C_{A_s}$

$$(-dN_A/dt)(1/r_c - 1/R) = 4\pi DeC_{A_s} \quad (2.15)$$

ในขั้นตอนที่สองของการวิเคราะห์ ถ้าให้ขนาดของแกนกลางเปลี่ยน

ไปตามเวลา และ $dN_A/dt =$ ค่าคงที่ ขณะที่ขนาดของแกนกลางลดลงเมื่อเวลาผ่านไปขึ้นของผลิตภัณฑ์จะหนาขึ้น มีผลต่อการแพร่ของสาร A ซึ่งจะช้าลง ดังนั้นก่อนอินทิเกรตสมการ (2.15) จะเปลี่ยนค่า N_A ให้อยู่ในเทอมของ r_c ซึ่งความสัมพันธ์นี้ได้มาจากสมการ (2.6)

$$-\rho_B \int_{r_c=R}^{r_c} [(1/r_c - 1/R)] r_c^2 dr_c = bDeC_{A_s} \int_0^t dt$$

เมื่ออินทิเกรตจะได้

$$t = (\rho_B R^2 / 6bDeC_{A_s}) [1 - 3(r_c/R)^2 + 2(r_c/R)^3] \quad (2.16)$$

จากสมการ (2.16) เมื่อ $r_c = 0$ จะได้เวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ มีค่า

$$\tau = \rho_B R^2 / 6bDeC_{A_s} \quad (2.17)$$

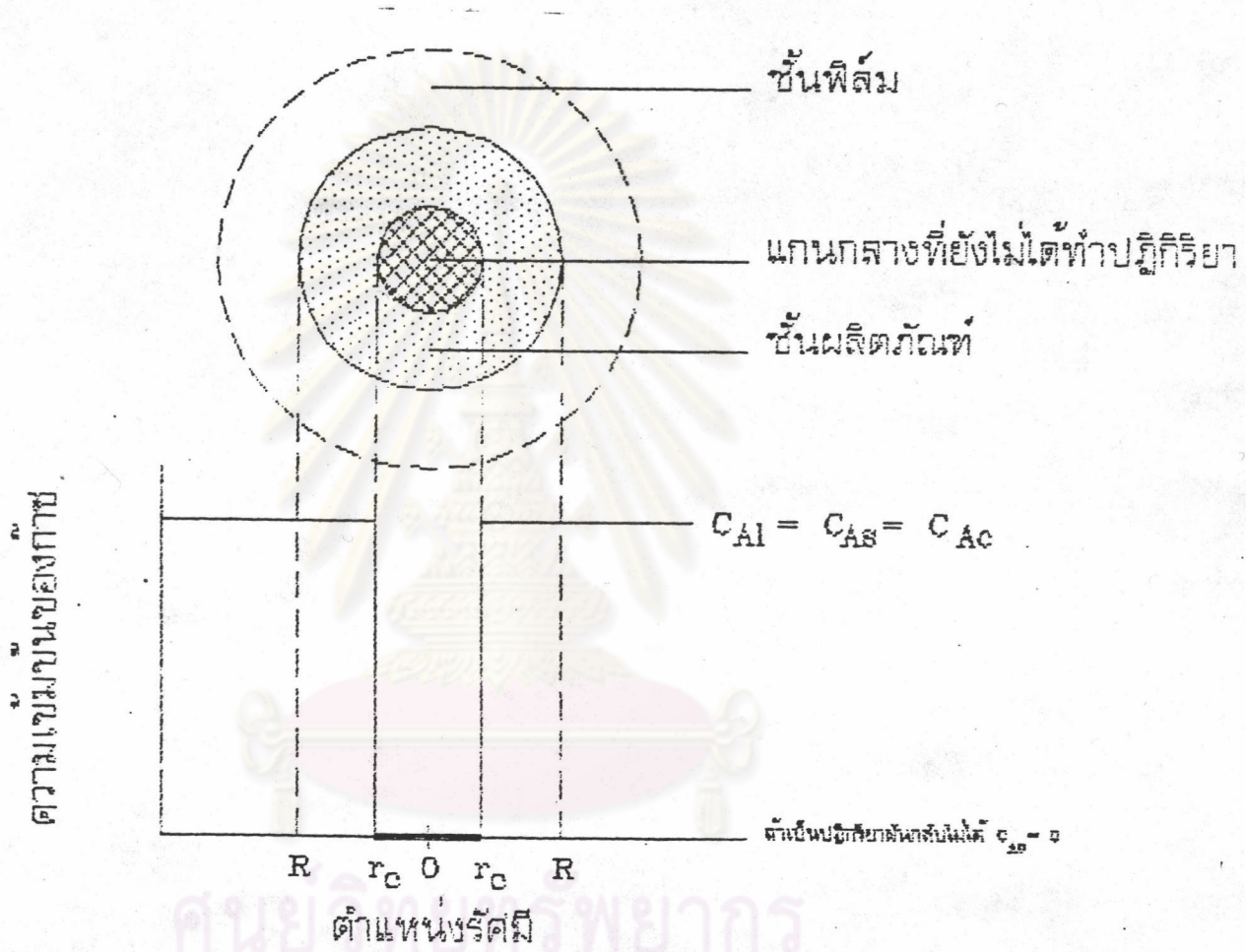
ดังนั้น เมื่อนำสมการ (2.16) หารด้วยสมการ (2.17) จะได้สมการในรูปของรัศมีแกนกลาง และอัตราส่วนเวลาระหว่างเวลาใด ๆ กับเวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ คือ

$$t/\tau = 1 - 3(r_c/R)^2 + 2(r_c/R)^3 \quad (2.18)$$

หรือเขียนสมการ (2.18) ในเทอมของความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับสัดส่วนการเปลี่ยน (fractional conversion) ได้เป็น

$$t/\tau = 1 - 3(1 - X_B)^{2/3} + 2(1 - X_B) \quad (2.19)$$

ค. การควบคุมด้วยปฏิกิริยาเคมี (Chemical Reaction Controls)
 เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างของความเข้มข้นภายในอนุภาคระหว่าง
 การเกิดปฏิกิริยาเคมีซึ่งเป็นตัวควบคุมอัตราเร็วของปฏิกิริยา

ศูนย์วิจัยเภสัชวิทยาการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2.12 โปรไฟล์ความเข้มข้น A เมื่อการเกิดปฏิกิริยาเคมีควบคุม
 อัตราเร็วปฏิกิริยา (Levenspiel, 1972)

เมื่อปริมาณของสารที่เข้าทำปฏิกิริยา เป็นสัดส่วนโดยตรงกับพื้นที่ผิว
ของอนุภาค ดังนั้นอัตราเร็วปฏิกิริยาตามรูปที่ 2.12 คือ

$$(1/4\pi r_c^2)(dN_B/dt) = (-b/4\pi r_c^2)(dN_A/dt) = bk_s C_{As} \quad (2.20)$$

แทนค่า N_B ให้อยู่ในเทอมของรัศมี r_c อาศัยสมการ (2.6) ได้

$$(-1/4\pi r_c^2) \rho_B 4\pi r_c^2 (dr_c/dt) = -\rho_B (dr_c/dt) = bk_s C_{As} \quad (2.21)$$

อินทิเกรตสมการ (2.21)

$$-\rho_B \int_R^{r_c} dr_c = bk_s C_{As} \int_0^t dt$$

$$t = (\rho_B / bk_s C_{As}) (R - r_c) \quad (2.22)$$

เมื่อแทนค่า $r_c = 0$ ในสมการ (2.22) จะได้เวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์คือ

$$\tau = \rho_B R / (bk_s C_{As}) \quad (2.23)$$

นำสมการ (2.22) หาด้วยสมการ (2.23) จะได้สมการในรูปของรัศมีแกนกลางกับอัตรา
ส่วนเวลาระหว่างเวลาใด ๆ กับเวลาที่เกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ คือ

$$t/\tau = 1 - (r_c/R) \quad (2.24)$$

หรือสมการ (2.24) เขียนในเทอมของความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับสัดส่วนการเปลี่ยน
(fractional Conversion) ได้เป็น

$$t/\tau = 1 - (1 - X_B)^{1/3} \quad (2.25)$$

ถ้าปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นเป็นอนุกรม (series) และความเข้มข้นเป็นสมการเชิงเส้น ดังนั้น

$$t_{total} = t_{film\ alone} + t_{ash\ alone} + t_{reaction\ alone} \quad (2.26)$$

$$\tau_{total} = \tau_{film\ alone} + \tau_{ash\ alone} + \tau_{reaction\ alone} \quad (2.27)$$

$$(-1/S_{ex})(dN_B/dt) = bC_A/[1/k_g + R(R - r_c)/(r_c De) + R/(r_c^2 k_s)] \quad (2.28)$$

$$\text{หรือ } (-dr_c/dt) = \underbrace{(bC_A/\rho)}_{\text{film}} / \underbrace{[r_c^2/R^2 k_g + \{(R - r_c)r_c\}/RDe + 1/k_s]}_{\text{ash reaction}} \quad (2.29)$$

2.5.2 โมเดลปฏิกิริยาต่อเนื่อง (Continuous reaction model)

สมมติฐานที่ใช้ในการอธิบายกลไกของปฏิกิริยาเป็นไปตาม continuous reaction model คือ การเกิดปฏิกิริยาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องในเครื่องปฏิกรณ์แบบไม่ต่อเนื่อง (batch reactor) โดยไฟโรต์กระจายอยู่ทั่วไปในถ่านหินและสมมติว่าระบบนี้มีสภาพเป็นสารละลาย

อัตราการหายไปของสาร A = อัตราการเปลี่ยนแปลงของโมล A ต่อหน่วยปริมาตร

$$-r_A = (-1/V)(dN_A/dt) \quad (2.30)$$

$$\text{เมื่อปริมาตรคงที่ จะได้ } -r_A = -(dC_A/dt) \quad (2.31)$$

สมการอัตราเร็วปฏิกิริยาเขียนในเทอมความเข้มข้นและอุณหภูมิได้ ดังนี้

$$-r_A = kC_A^n = k_0 e^{-E/RT} C_A^n \quad (2.32)$$

สมการ (2.32) เขียนในเทอมลอการิทึมได้ว่า

$$\ln(-r_A) = \ln(k) + n \ln(C_A) \quad (2.33)$$

จากสมการ (2.33) ถ้าเขียนกราฟระหว่าง $\ln(-r_A)$ กับ $\ln(C_A)$ จะได้กราฟเส้นตรง มีความชันเท่ากับ n และกราฟตัดแกน y ที่ $\ln(k)$ เมื่อปริมาตรคงที่ จะได้ความสัมพันธ์ของ C_A และ X_A คือ

$$X_A = 1 - (C_A/C_{A0}) \quad (2.34)$$

และ
$$dC_A = -C_{A0} dX_A \quad (2.35)$$

จากสมการ (2.31) และสมการ (2.35) นำมาอินทิเกรต

$$\int_0^t dt = - \int_{C_{A0}}^{C_A} dC_A / (-r_A) = C_{A0} \int_0^{X_A} dX_A / (-r_A)$$

ดังนั้นเวลาของการเกิดปฏิกิริยา คือ

$$t = - \int_{C_{A0}}^{C_A} dC_A / (-r_A) = C_{A0} \int_0^{X_A} dX_A / (-r_A) \quad (2.36)$$

ถ้าอันดับอัตราเร็วของปฏิกิริยา เป็นปฏิกิริยาอันดับ 2 (Second order reactor) จะได้ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราเร็วปฏิกิริยา ($-r_p$) กับความเข้มข้นไฟไรต์ (C_p) ตามสมการที่ (2.32) คือ (Joshi, 1980)

$$-r_p = k_2 C_p^2 \quad (2.37)$$

$$k_2 dt = (-dC_p / C_p^2) \quad (2.38)$$

$$k_2 t = (1/C_p) - (1/C_{p0}) \quad (2.39)$$

$$k_2 t + (1/C_{p0}) = (1/C_p) \quad (2.40)$$

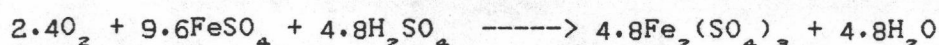
เมื่อ $X = 1 - (C_p/C_{p0})$

$$k_2 t C_{p0} = \{1/(1-X)\} - 1 \quad (2.41)$$

เมื่อพลอตกราฟระหว่าง $1/C_p$ กับ t ตามสมการที่ (2.40) จะได้กราฟเส้นตรง ความชันของเส้นตรงที่ได้มีค่าเท่ากับ $k_2 C_{p0}$

2.6 ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

- R.A. Meyers (1973, 1975) ศึกษากระบวนการกำจัดกำมะถัน Meyers process โดยใช้ถ่านหินขนาด 10-100 เมช และใช้สารละลายเฟอริกซัลเฟต อุณหภูมิ 90-130 °C สามารถลดปริมาณกำมะถันรวมได้ถึงร้อยละ 80 และลดปริมาณกำมะถันไพไรต์ได้ถึงร้อยละ 90-95 ส่วนสารละลายเฟอริกซัลเฟตจะ regenerate ใหม่ด้วยอากาศหรือออกซิเจน ดังสมการ

นอกจากนี้ Meyers ใช้สารละลายกรดซัลฟูริกในรูปของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์กับ

สารละลายกรดเกลือให้ทำปฏิกิริยากับกำมะถันที่สภาวะในการทดลองคือ อุณหภูมิ 110-140 °C

เวลา 1/2 - 1 ชม. หรือสูงกว่า และขนาดถ่านหินต่ำกว่า 74 ไมครอน - 1.27 เซนติเมตร ความดันปกติ ผลคือลดกำมะถันรวมได้ร้อยละ 2-26 และกำมะถันไพไรต์ลดได้ร้อยละ 4-52

- Dessau (1977) ศึกษาการกำจัดกำมะถันในถ่านหินโดยใช้วิธีการของ Meyers แต่แทนที่จะใช้สารละลายเฟอริกซัลเฟตหรือเฟอริกคลอไรด์ในการทำปฏิกิริยาดัง Meyers Dessau ใช้สารละลายของโลหะที่มีคุณสมบัติเป็นตัวออกซิไดซ์ เช่น พวกโลหะแมกนีเซียม วานาเดียม หรือซีเรียม แทน ซึ่งจะแสดงสมบัติเมื่อละลายในน้ำหรือสารละลายกรด โดยทั่วไปโลหะเหล่านี้จะประกอบอยู่ในรูปของสารประกอบ เช่น ในรูปของสารละลายแมงกานีส ไดออกไซด์ แอมโมเนียมเมตาวานาเดต ซีริกแอมโมเนียมไนเตรต งานวิจัยนี้ใช้ถ่านหิน ขนาด 147 ไมโครเมตรถึง 1.651 มิลลิเมตร ผสมกับน้ำทำให้เป็นสารละลายแขวนลอยและปรับสภาพสารละลายให้เป็นกรดมี pH อยู่ในช่วง 1-5 โดยเติมกรดซัลฟูริกหรือกรดเกลือลงไป แล้วจึงใส่โลหะที่เป็นตัวออกซิไดซ์ลงไปทำปฏิกิริยาที่อุณหภูมิ 100 °C เวลา 4-16 ชม. ภายหลังจากปฏิกิริยาเกิดสมบูรณ์แล้ว พบว่า สารละลายที่ได้ประกอบด้วยสารละลายของเกลือ เฟอริกซัลเฟต ($Fe_2(SO_4)_3$) เกลือเฟอรัสซัลเฟต ($FeSO_4$) ที่เกิดจากกำมะถันไพไรต์ และกำมะถันไพไรต์ในถ่านหินถูกขจัดออกหมด

- Van Nice et.al. (1977) ศึกษากระบวนการกำจัดกำมะถันโดยอาศัยกระบวนการ Meyers มาปรับปรุงให้มีอัตราการผลิต 8 เมตริกตันต่อวัน ซึ่งในกระบวนการขจัดจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกใช้วิธีทางกายภาพ อาศัยสมบัติความแตกต่างของความถ่วงจำเพาะระหว่างกำมะถันไพไรต์กับถ่านหิน ส่วนขั้นตอนที่สองเป็นกระบวนการของ Meyers นำถ่านหินที่แยกเอากำมะถันไพไรต์ออกไปบางส่วนในขั้นแรกมาทำปฏิกิริยากับสารละลายเฟอริกซัลเฟตและก๊าซออกซิเจนในเครื่องปฏิกรณ์ตัวเดียวกัน ซึ่งทั้งหมดได้ศึกษาหาอัตราการกำจัดกำมะถันไพไรต์และอัตราของ regeneration สารละลายออกมาในรูปของสมการข้างล่าง เพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบเครื่องปฏิกรณ์ที่มีกำลังการผลิตสูง

$$\text{อัตราการกำจัดกำมะถันไพไรต์} \quad r_1 = -dW_p/dt = k_1 W_p^2 y^2$$

$$\text{เมื่อ} \quad k_1 = A_1 \exp(-E_1/RT)$$

W_p = ร้อยละ โดยน้ำหนักของกำมะถันไฟโรต์ในถ่านหิน

y = อัตราส่วนของความเข้มข้น Fe^{2+} ต่อความเข้มข้นของเหล็กทั้งหมดของสารละลายในเครื่องปฏิกรณ์

A_1 และ E_1 = ค่าคงที่

R = ค่าคงที่ของก๊าซ

T = อุณหภูมิ

อัตรา regeneration ของสารละลายเฟอริกซัลเฟต

$$r_r = -dFe^{2+}/dt = k_r P_{O_2} (Fe^{2+})^2$$

เมื่อ $k_r = A_r \exp(-E_r/RT)$

P_{O_2} = ความดันของออกซิเจน

Fe^{2+} = ความเข้มข้นของ Fe^{2+} ในสารละลาย

A_r และ E_r = ค่าคงที่

R = ค่าคงที่ของก๊าซ

T = อุณหภูมิ

- King และ Perlmutter (1977) ศึกษาหาสภาวะที่เหมาะสมในการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันโดยใช้สารละลายเฟอริกคลอไรด์ ($FeCl_3$) ทำปฏิกิริยากับแร่ไฟโรต์ในเครื่องปฏิกรณ์แบบกวน จากการทดลองพบว่า อัตราการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันสูงขึ้นเมื่อเพิ่มอุณหภูมิ (40-100 °C) เมื่อเพิ่มความเข้มข้นของสารละลาย (0.1-1.0 M) และ เมื่อเพิ่มปริมาณของแร่ไฟโรต์ที่ใช้ (2-20 กรัม/ลิตร) แต่อัตราการเกิดปฏิกิริยาจะลดลงเมื่อเพิ่มขนาดอนุภาค (43-104 ไมโครเมตร) โดยที่อัตราการกวนไม่มีผลในการเพิ่มหรือลดลงของอัตราการเกิดปฏิกิริยา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงปฏิกิริยาของแร่ไฟโรต์ที่มีในถ่านหินทำกับสารละลายเฟอริกคลอไรด์ และพบว่าอัตราการเกิดปฏิกิริยาจะเกิดเร็วเมื่อถ่านหินที่ใช้ในการทำปฏิกิริยามีขนาดเล็กกว่า 43 ไมโครเมตร

- D. Slagel et.al. (1980) ศึกษาอัตราเร็วของปฏิกิริยาการขจัดกำมะถันด้วย

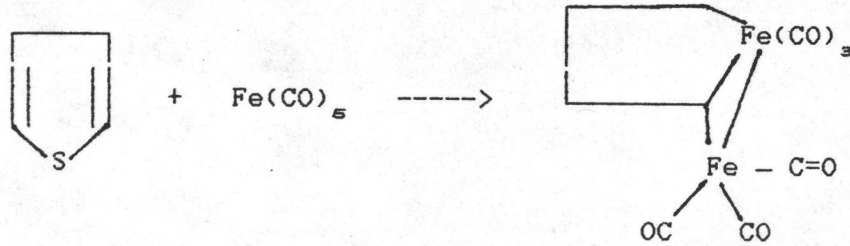
ก๊าซออกซิเจน โดยใช้ถ่านหินขนาดต่ำกว่า 100 เมช อุณหภูมิ 150-200 °C และความดันออกซิเจน 0.69-3.44 เมกกะปาสกาล(MPa) ทำเป็น slurry ใน stirred autoclave ขนาด 2 ลิตร ความเข้มข้นถ่านหินคือ 0.025-0.22 กิโลกรัม/ลิตร ระยะเวลาที่ใช้คือ 40 นาที และอัตราการกวน 16 รอบต่อนาที ผลการวิจัยพบว่าปฏิกิริยาของกำมะถันไพไรต์ให้ผลสอดคล้องกับอัตราเร็วปฏิกิริยาอันดับสอง ส่วนปฏิกิริยาของกำมะถันอินทรีย์เป็นปฏิกิริยาอันดับศูนย์ และการศึกษาขั้นตอนที่เป็นตัวควบคุมโดยอาศัย Shrinking Core Model พบว่าปฏิกิริยาการขจัดกำมะถันไพไรต์สอดคล้องกับรูปแบบการควบคุมด้วยการแพร่ผ่านชั้นผลิตภัณฑ์

- King และ Lewis (1980) ได้ศึกษาการใช้ก๊าซออกซิเจนและสารละลายเฟอริกซัลเฟตทำปฏิกิริยาออกซิเดชันกับแร่ไพไรต์พร้อมกัน โดยทำปฏิกิริยากันในเครื่องปฏิกรณ์แบบกวนขนาด 2 ลิตรที่ออกแบบไม่ให้มีการรั่วไหลของก๊าซที่ใช้ทำปฏิกิริยา จากการวิจัยพบว่าอัตราการเกิดปฏิกิริยาจะเร็วขึ้นเมื่อเพิ่มความดันของออกซิเจน เมื่อเพิ่มอุณหภูมิ (80-100 °C) และเมื่อเพิ่มความเข้มข้นของสารละลายเฟอริกซัลเฟต (0-0.5 M.) โดยอัตราการกวนตั้งแต่ 680 รอบต่อนาทีขึ้นไปไม่มีผลในการเพิ่มหรือลดอัตราการเกิดปฏิกิริยา สรุปว่าสภาวะที่ดีที่สุดในการเกิดปฏิกิริยา คือ ที่ความดันออกซิเจน 8.50 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร อุณหภูมิ 100 °C ความเข้มข้นสารละลาย 0.5 M. ปริมาณแร่ไพไรต์ที่ใช้ 20 กรัมต่อลิตร และเวลา 4 ชม.

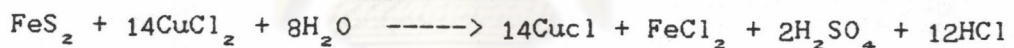
- C.R.Porter et.al.(1982) ศึกษาการขจัดกำมะถันอินทรีย์ออกจากถ่านหิน โดยให้ถ่านหินทำปฏิกิริยากับสารประกอบพวก metal carbonyl $[Fe(CO)_5]$ และน้ำภายใต้สภาวะที่เป็นด่างขนาดกลาง (pH = 7.5-10.7) ช่วงอุณหภูมิ 55-120 °C ระยะเวลาที่ใช้คือ 2-15 ชม. ถ่านหินที่ใช้ขนาด 200 เมช ในปริมาณถ่านหิน 100 กรัมต่อเหล็กเพนตาคาร์บอนิล $[Fe(CO)_5]$ 61.1 กรัม จากการทดลองพบว่าสามารถขจัดกำมะถันอินทรีย์ได้ร้อยละ 87 และปฏิกิริยาในการขจัดกำมะถันอินทรีย์ในถ่านหิน (สารประกอบพวก Thiophene) เป็นดังสมการ

- Ludmila Lompa - Krzymien (1982) ศึกษาการขจัดกำมะถันในถ่านหินโดยใช้สารละลาย cupric ions เป็นตัวออกซิไดซ์ สารละลายที่ใช้คือ คิวพริกคลอไรด์ (Cupric chloride) และ คอปเปอร์ซัลเฟต (Copper sulfate) ความเข้มข้น 5-10 % โดยน้ำหนัก ถ่านหินที่ใช้เป็นถ่านหิน Prince จาก Nova Scotia ที่มีกำมะถันสูงประมาณ 5 % โดยน้ำหนัก ขนาดถ่านหิน 500 ไมโครเมตร ปริมาณถ่านหิน 2 กรัม/สารละลาย 10 มิลลิลิตร อุณหภูมิ 150-200 °ซ ระยะเวลา 1-2 ชม. พบว่า สามารถขจัดกำมะถันได้หมด และปฏิกิริยาการออกซิไดซ์กำมะถันไฟไรต์ด้วย cupric ions (Cu^{2+}) จากสารละลาย CuCl_2 จะได้กรดซัลฟูริก (H_2SO_4) ดังปฏิกิริยา

- T.Oshinowo และ O.Ofi (1987) ศึกษาการขจัดกำมะถันไฟไรต์โดยใช้สารละลายเฟอร์ริกคลอไรด์ (FeCl_3) ความเข้มข้น 0.2 , 0.6 และ 1.0 M. ปริมาณถ่านหิน 150 , 170 และ 200 กรัมต่อลิตร ขนาดถ่านหิน -0.841 ถึง 0.595 , -0.595 ถึง 0.420 , -0.420 ถึง +0.210 และ -0.210 มม. อุณหภูมิ 60,75,90 และ 102 °ซ ระยะเวลา 0-12 ชม. ในเครื่องปฏิกรณ์แบบถังกวน อัตราการกวน 700 รอบต่อนาที พบว่าการขจัดกำมะถันไฟไรต์เพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิและความเข้มข้น FeCl_3 เพิ่มขึ้น แต่จะลดเมื่อขนาดถ่านหินเพิ่ม ขนาดถ่านหินที่เหมาะสมคือ 0.105 มม. และที่อุณหภูมิ 102 °ซ ความเข้มข้น 1.0 M. ระยะเวลา 12 ชม. สามารถขจัดกำมะถันไฟไรต์ได้ร้อยละ 93

การศึกษาขั้นตอนที่ควบคุมปฏิกิริยาโดยอาศัยแบบจำลอง unreacted shrinking core พบว่า ขั้นตอนที่ควบคุมปฏิกิริยาสอดคล้องกับขั้นตอนควบคุมด้วยปฏิกิริยาเคมี

การศึกษาเกี่ยวกับอัตราเร็วปฏิกิริยา พบว่า สอดคล้องกับ two parameter pseudohomogeneous คือ

$$r = k(C_B/C_{B0})^{2/3} C_A^{1/2}$$

เมื่อ C_B เป็นความเข้มข้นของกำมะถันไฟโรต์ในถ่านหิน

C_A เป็นความเข้มข้นของสารละลายเฟอริกคลอไรด์

และพบว่า ค่าคงที่อัตราเร็วปฏิกิริยาเท่ากับ

$$k = 117.48 \exp(-20.233/RT)$$

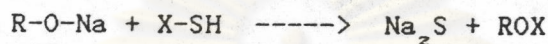
สำหรับอุณหภูมิ $55 < T < 105$ ($^{\circ}\text{C}$)

- E. Alper et. al. (1989) ศึกษาการขจัดกำมะถันในถ่านหินลิกไนต์ Turkish ใน slurry ที่เป็นกรดและเบส โดยออกซิเจนที่ละลายเป็นตัวทำปฏิกิริยากับกำมะถันที่อยู่ในถ่านหิน สารละลายกรดที่ใช้คือ สารละลายกรดซัลฟูริก (pH 1.3-1.4) และสารละลายเบสที่ใช้คือ สารละลายโซเดียมคาร์บอเนต 0.2 M. (pH 11.5) อุณหภูมิ 125, 150 และ 175 $^{\circ}\text{C}$ ความดันออกซิเจน 10 และ 15 atm ขนาดถ่านหิน 65-85 เมช การทดลองทำใน autoclave ขนาด 250 cm³ บรรจุ PTEF liner ปริมาณถ่านหิน 8 กรัมต่อสารละลาย 100 ลูกบาศก์เซนติเมตร ผลการวิจัยพบว่า เมื่อใช้สารละลายกรด การขจัดกำมะถันไฟโรต์ลดลง แต่การขจัดกำมะถันอินทรีย์เพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น และความดันออกซิเจนเพิ่มขึ้นทำให้การขจัดกำมะถันรวมเพิ่มขึ้น เมื่อใช้สารละลายเบส การขจัดกำมะถันรวมกำมะถันซัลเฟตและกำมะถันอินทรีย์เพิ่มขึ้น เมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้นและความดันออกซิเจนเพิ่มขึ้น

- B. Mazumder et. al. (1989) ศึกษาการขจัดกำมะถันในถ่านหินโดยใช้สารประกอบโลหะอินทรีย์ (organic metallic compounds) ที่เป็น aliphatic และ aromatic เช่น โซเดียมเมทอกไซด์ (sodium methoxide) โซเดียมเบนซอกไซด์ (sodium benzoxide) ผลการทดลองพบว่า ที่ความดันปกติและอุณหภูมิของการทำการทดลองแปรตามจุดเดือดของอัลกอฮอล์ที่ใช้ กำมะถันไฟโรต์และกำมะถันซัลเฟตถูกขจัดได้ถึงประมาณร้อยละ 100

และกำมะถันรวมถูกขจัดได้ประมาณร้อยละ 50 การขจัดกำมะถันเพิ่มขึ้นเมื่อขนาดถ่านหินลดลง (-2.80 มม. ถึง -0.075 มม.) นอกจากนี้ตัวทำละลายยังสามารถ regenerate โดยการกลั่นได้มากกว่าร้อยละ 80

ปฏิกิริยาการขจัดกำมะถันโดยใช้สารประกอบโลหะอินทรีย์เป็นดังนี้

โดย R = methyl , n-butyl , benzyl

- K.Kusakabe et.al.(1989) ศึกษาการขจัดกำมะถันและสารอินทรีย์ในถ่านหินก่อนการเผาไหม้โดยใช้อัลคาไลหลอมเหลว การทดลองได้แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ วิธี Molten alkali bath และวิธี Alkali impregnation หรือ Alkali solution วิธีแรกนั้นใช้ถ่านหินขนาดต่ำกว่า 200 ไมโครเมตร สารเคมีที่ใช้คือ โซเดียมไฮดรอกไซด์ (ความชื้น 2 % โดย นน.) และโปแตสเซียมไฮดรอกไซด์ (ความชื้น 15 % โดย นน.) สัดส่วนของโปแตสเซียมไฮดรอกไซด์ใน molten bath คือ 46 % โดย นน. อุณหภูมิ 623 K ผลการทดลองพบว่า กำมะถันรวมและเถ้าถูกขจัดได้มากกว่าร้อยละ 90 โดยน้ำหนัก เมื่อใช้เวลาในการทำปฏิกิริยา 1 ชม. ส่วนวิธีที่สองนั้น อัลคาไลมีส่วนโปแตสเซียมไฮดรอกไซด์ร้อยละ 52 โดยน้ำหนัก ถ่านหินจะถูกเคลือบด้วยอัลคาไล เครื่องปฏิกรณ์ที่ใช้เป็นคอลัมน์ควอตซ์โปร่งใส บรรจุลูกปัดแก้ว (glass beads) เต็มครึ่งล่างของคอลัมน์และวางถ่านหินที่เคลือบแล้วบนผิวของเบด ผ่านก๊าซไนโตรเจนในทิศทางสวนขึ้น อุณหภูมิ 648 K ผลพบว่า สามารถขจัดกำมะถันไพไรต์ได้ร้อยละ 95 ขจัดกำมะถันซัลเฟตได้ร้อยละ 99 ขจัดกำมะถันอินทรีย์ได้ร้อยละ 82 ขจัดกำมะถันรวมได้ร้อยละ 87 และขจัดเถ้าได้ร้อยละ 94

- Y.Onganer et.al.(1989) ศึกษาจลนพลศาสตร์การขจัดกำมะถันด้วยกระบวนการ Meyers โดยใช้สารละลายเฟอริกคลอไรด์ (เตรียมโดยมีสารละลายกรดไฮโดรคลอริก

เป็นตัวทำละลาย) ความเข้มข้น 1.0 , 0.8 และ 0.5 กิโลโมล/ลูกบาศก์เมตร ความเข้มข้นของสารละลายกรดไฮโดรคลอริกเป็น 0.5 , 0.8 และ 1.1 กิโลโมล/ลูกบาศก์เมตร อัตราส่วนของเฟอริกอิออนต่อเหล็กทั้งหมดเป็น 1.0 : 1.0 , 0.8 : 1.0 , 0.6 : 1.0 อุณหภูมิ 50 , 70 และ 94 °C อัตราการกวน 500 รอบต่อนาที อัตราส่วนของแข็งต่อของเหลวคือ 1:6 ถ่านหินที่ใช้มีขนาด 850-425 , 250-180 และ 180-150 ไมโครเมตร ระยะเวลา 4 ชม.

ผลการวิจัยพบว่า การขจัดกำมะถันไฟไรต์ในถ่านหินเพิ่มขึ้นเมื่อขนาดอนุภาคถ่านหินลดลง ความเข้มข้นสารละลายไฮโดรคลอริกลดลง อัตราส่วนเฟอริกอิออนต่อเหล็กทั้งหมดเพิ่มขึ้นและอุณหภูมิเพิ่มขึ้น

รูปแบบจำลองของปฏิกิริยาพบว่า สมการอัตราการเกิดปฏิกิริยา คือ

$$dX/dt = k_L (1-X)^2$$

โดย k_L คือ ค่าคงที่ของปฏิกิริยา ขึ้นกับตัวแปรของปฏิกิริยา

X คือ สัดส่วนของกำมะถันไฟไรต์ที่เปลี่ยนเป็นซัลเฟต

และสุดท้ายได้สมการที่แสดงถึงอัตราการเปลี่ยนไปของกำมะถันไฟไรต์ไปเป็นซัลเฟต คือ

$$dX/dt = 268[H]^{-3/4}[Fe^{3+}]^{1/2}[Fe^{3+}/Fe_T]^{5/3}r^{-1/2}(1-x)^2 \exp(-37/RT)$$

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.6 ผลงานวิจัยในประเทศ

- มานพ อติวณิชพงษ์ และ พัชรินทร์ วิชาตินนท์ (2525) ศึกษาการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันของกำมะถันไฟไรต์ในถ่านหินเหมืองบางปุด้า โดยศึกษาปฏิกิริยากับสารละลายเฟอริกซัลเฟตในเครื่องปฏิกรณ์แบบกวน พบว่า ในการเกิดปฏิกิริยา ขนาดของถ่านหินในช่วง 90-250 ไมโครเมตร จะเกิดปฏิกิริยาได้ดีที่สุด คือสามารถกำจัดกำมะถันได้มากที่สุด เมื่อเทียบกับขนาดอื่นๆ (< 90 , 250-500 , 500-1000 ไมโครเมตร) นอกจากนี้ เวลาของการทำปฏิกิริยาตั้งแต่ 2-6 ชม. จะให้ผลในการขจัดกำมะถันใกล้เคียงกัน สรุปว่าสภาวะที่เหมาะสมในการเกิดปฏิกิริยา คือ ถ่านหินขนาด 90-250 ไมโครเมตร เวลา 2 ชม. อุณหภูมิ 100 °C สามารถลดปริมาณกำมะถันได้ร้อยละ 37.54

- วิทยา ปั้นสุวรรณ (2527) ศึกษาการขจัดกำมะถันจากถ่านหินเหมืองแม่เมาะด้วยสารละลายเฟอริกซัลเฟตความเข้มข้น 1 โมลาร์ โดยใช้ถ่านหินขนาด 100-250 ไมครอน ปริมาณถ่านหินต่อสารละลาย 50 กรัมต่อสารละลาย 500 มล. ที่อุณหภูมิ 100 °C เวลา 4 ชม. ขจัดกำมะถันรวมได้ร้อยละ 30 ขจัดกำมะถันได้ร้อยละ 17 และสารละลาย regenerate ด้วยก๊าซออกซิเจนตลอดเวลา

- สมชัย อัครทิวา และ ประเสริฐ กลสิกิจสกุลผล (2526) ศึกษาการขจัดกำมะถันจากถ่านหินเหมืองกระบี่ด้วยสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ความเข้มข้น 1 นอร์มัล ใช้ถ่านหินขนาด 100-200 ไมครอน ที่อุณหภูมิ 80 °C ความดัน 1 บรรยากาศ เวลา 1 ชม. ลดกำมะถันรวมได้ร้อยละ 48 ลดปริมาณกำมะถันได้ร้อยละ 10.3 และปริมาณความร้อนเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.5

- กัมทิมา ศิริจิระชัย (2528) ศึกษาการขจัดกำมะถันจากถ่านหินแหล่งแม่ตึบด้วยสารละลายโซเดียมคาร์บอเนตความเข้มข้น 0.2 M. ใช้ถ่านหินขนาด 150-250 ไมครอน ปริมาณถ่านหิน 100 กรัมต่อสารละลาย 500 มล. ที่อุณหภูมิ 100-120 °C เวลา 1 ชม. ลดปริมาณกำมะถันรวมได้ร้อยละ 32.75 ลดปริมาณกำมะถันไฟไรต์ได้ร้อยละ 60.56 ลด

ปริมาณกำมะถันซัลเฟตได้ร้อยละ 85.33 เมื่อใช้ออกซิเจนร่วมในปฏิกิริยาด้วย โดยใช้
ความดัน 1.44-3.85 กก./ตร.ซม. สามารถลดปริมาณกำมะถันรวมได้ร้อยละ 38.43
ลดปริมาณกำมะถันไพไรต์ได้ร้อยละ 66.20 และลดปริมาณกำมะถันซัลเฟตได้ร้อยละ 85.33

- เอกชัย อานนทกิจพานิช (2530) ศึกษาการขจัดกำมะถันจากถ่านหินเหมือง
แม่เมาะ ด้วยสารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ ความเข้มข้น 10-15 % โดยน้ำหนักต่อ
ปริมาตร ใน 0.1 นอร์มัลกรดซัลฟูริก ใช้ถ่านหินขนาดต่ำกว่า 250 ไมครอน ปริมาณถ่านหิน
30 กรัมต่อสารละลาย 300 มล. ที่อุณหภูมิ 25-30 °C เวลา 1-1.5 ชม. สามารถลด
กำมะถันรวมได้ร้อยละ 97.30 ลดกำมะถันอินทรีย์ได้ร้อยละ 9.50 ลดปริมาณกำ
ได้ ร้อยละ 68.81 และค่าปริมาณความร้อนเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.69 อัตราเร็วปฏิกิริยาการขจัด
กำมะถันไพไรต์เป็นปฏิกิริยาอันดับสอง ขั้นตอนการควบคุมอัตราเร็วปฏิกิริยาเป็นการควบคุม
โดยการแพร่ มีค่าคงที่อัตราเร็วปฏิกิริยาของไพไรต์ (k_2) และค่าการแพร่ประสิทธิผล
(D_2) คือ

สำหรับถ่านหินเหมืองแม่เมาะ $k_2 = 12.02 \times 10^5 \exp(-52.61 \times 10^5 / RT)$

$$D_2 = 1.78 \times 10^{-5} \exp(-33.22 \times 10^5 / RT)$$

สำหรับถ่านหินเหมืองป่าคา $k_2 = 3.88 \times 10^5 \exp(-49.71 \times 10^5 / RT)$

$$D_2 = 1.15 \times 10^{-5} \exp(-33.09 \times 10^5 / RT)$$

- กฤษดา พลาฤทธิ์ (2532) ศึกษาการขจัดกำมะถันและกำ
โดยอาศัยปฏิกิริยา
ออกซิเดชันของไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ในเครื่องปฏิกรณ์แบบฟลูอิดไธด์เบดของเหลว ใช้ถ่านหิน
แม่เมาะขนาด 0.5-1.0 และ 1.0-2.0 มม. ความเข้มข้นไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ในสาร
ละลายกรดซัลฟูริก 0.05 M. เป็น 4, 5, 7 และ 10 % น้ำหนัก/ปริมาตร อัตราการไหล
ของสารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 1.06, 1.25 และ 1.49 ลิตรต่อนาที อุณหภูมิ 10,

20 และ 30 °ซ ปริมาณถ่านหิน 150 กรัม/ปริมาณสารละลาย 10 ลิตร ระยะเวลา 90 นาที ผลการทดลอง พบว่า สภาวะที่เหมาะสมคือความเข้มข้นสารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 7 % โดยน้ำหนัก/ปริมาตรในกรดซัลฟูริก 0.05 M. อัตราการไหลของสารละลาย 1.25 ลิตร/นาที ขนาดถ่านหิน 0.5-1.0 มม. อุณหภูมิ 20 °ซ ระยะเวลา 60 นาที โดยลดถ่านหินได้ร้อยละ 28.08 ลดกำมะถันซัลเฟตได้ร้อยละ 92.41 ลดกำมะถันไฟไรต์ได้ร้อยละ 68.93 และลดกำมะถันรวมได้ร้อยละ 36.12 อัตราเร็วปฏิกิริยาระหว่างกำมะถันไฟไรต์กับก๊าซออกซิเจนในสารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ เป็นอันดับสอง และขั้นตอนที่ควบคุมอัตราเร็วการเข้าทำปฏิกิริยา สอดคล้องกับการแพร่ของก๊าซออกซิเจนผ่านชั้นผลิตภัณฑ์เข้าสู่แกนกลางที่ยังไม่ทำปฏิกิริยา (diffusion through products layer control)

- พัตราภรณ์ เพชรานนท์ (2532) ศึกษาการขจัดกำมะถันกำมะถันไฟไรต์ในถ่านหินโดยใช้สารละลายทองแดง ถ่านหินที่ใช้คือถ่านหินแม่เมาะขนาด 150-250, 250-500 และ 500-600 ไมโครเมตร ความเข้มข้นของสารละลายคอปเปอร์ซัลเฟต (CuSO_4) คือ 10 และ 20 % น้ำหนักต่อปริมาตร อุณหภูมิ 120, 140 และ 150 °ซ ระยะเวลา 1 ชม. ปริมาณกำมะถันต่อสารละลายเป็น 100 กรัม : 500 มล. ผลการทดลองพบว่า การขจัดกำมะถันและถ่านหินเพิ่มขึ้นเมื่อความเข้มข้นสารละลายคอปเปอร์ซัลเฟตเพิ่มขึ้น อุณหภูมิเพิ่มขึ้น ขนาดถ่านหินลดลง โดยสามารถขจัดกำมะถันไฟไรต์ได้ร้อยละ 69.52 ขจัดกำมะถันซัลเฟตได้ร้อยละ 98.57 ขจัดกำมะถันรวมได้ร้อยละ 36.77 และขจัดถ่านหินได้ร้อยละ 24.90 อันดับปฏิกิริยาเคมีของไฟไรต์เป็นปฏิกิริยาอันดับสอง และขั้นตอนที่ควบคุมอัตราเร็วปฏิกิริยา สอดคล้องกับการแพร่ผ่านชั้นถ่านหินเข้าสู่แกนกลางที่ยังไม่ได้ทำปฏิกิริยา (diffusion through ash layer control)

การขจัดกำมะถันโดยใช้กระบวนการเมเยอร์ส จากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ความเข้มข้นของสารละลายเฟอร์ริกคลอไรด์ และสารละลายเฟอร์ริกซัลเฟตในช่วง 0.5-1.0 M. อุณหภูมิในช่วงประมาณ 80-100 °ซ ระยะเวลามากกว่า 2 ชม. การขจัดกำมะถันและถ่านหินจะได้ผลดี (Meyers, 1973, 1975; Dessau, 1977; King and Perlmutter, 1977; King

and Lewis, 1980; Oshinowo and Ofi, 1987; Onganer et.al., 1989)

ในงานวิจัยนี้อุณหภูมิที่ต่ำที่สุดที่ใช้คือ 50 °ซ เนื่องจากต้องการทราบผลเปรียบเทียบกับผลในการลดกำมะถันที่อุณหภูมิ 60 °ซ ของงานวิจัยของ Oshinowo และ Ofi (1987) และเปรียบเทียบกับผลงานวิจัยที่อุณหภูมิ 50 °ซ ของ Onganer et.al. (1989) ในการเลือกใช้ขนาดถ่านหิน 3 ขนาดนั้น เนื่องจากผลงานวิจัยของ วิทยา บัณฑิตสุวรรณ (2527), กัญทิมา ศิริจิระชัย (2528), เอกชัย อานนท์กิจพานิช (2530) และ พัชรภรณ์ เพชรานนท์ (2527) ใช้ขนาดถ่านหินต่ำสุด 150-250 ไมโครเมตร ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นขนาดถ่านหินที่เหมาะสมในปฏิกิริยาการขจัดกำมะถัน และงานวิจัยของ Y. Onganer et.al. (1989) เลือกใช้ขนาดถ่านหินตั้งแต่ 850-150 ไมโครเมตร สำหรับอัตราการกวนนั้นเนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมามีศึกษาพบว่าอัตราการกวนไม่มีผลต่อการลดปริมาณกำมะถันในถ่านหิน ในงานวิจัยนี้จึงเลือกใช้อัตราเร็วการกวน 500 รอบต่อนาที ดังนั้นการเลือกสภาวะการทดลองในการขจัดกำมะถันในถ่านหินแม่เมาะด้วยกระบวนการเมเยอร์สและการกำหนดตัวแปรที่สำคัญต่างๆ จึงอาศัยข้อมูลจากงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นเกณฑ์ ดังนี้

ตัวกำหนด

- ปริมาณถ่านหินต่อสารละลายเป็น 100 กรัม : 500 มล.
- อัตราการกวน 500 รอบต่อนาที

ตัวแปร

- ชนิดของสารละลายคือสารละลายเฟอริกคลอไรด์และสารละลายเฟอริกซัลเฟต
- ความเข้มข้นของสารละลาย คือ 0.5 , 0.8 และ 1.0 M.
- ขนาดอนุภาคถ่านหิน 150-250 , 250-500 และ 500-750 ไมโครเมตร
- อุณหภูมิ 50 , 70 , 90 และ 120 °ซ
- ระยะเวลา 0-240 นาที (4 ชม.)

ตารางที่ 2.5 ผลงานวิจัยในอดีต

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกำมะถัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1973	R.A. Meyers	สารละลายกรดซัลฟูริกในรูปของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์กับสารละลายกรดเกลือ	ขนาดถ่านหิน < 74 ไมครอน ถึง 1.27 ซม. อุณหภูมิ 110-140 °ซ ความดันปกติ เวลา 1/2-2 ชม. หรือสูงกว่า	-	-	-
1975	R.A. Meyers	สารละลายเฟอริกซัลเฟต	ขนาดถ่านหิน 10-100 เมช อุณหภูมิ 90-130 °ซ สารละลาย regenerate ด้วยอากาศหรือก๊าซออกซิเจน	-	-	-
1977	R.M. Dessau	สารละลายของโลหะที่มีคุณสมบัติเป็นตัวออกซิไดซ์ เช่น สารละลายแมงกานีสไดออกไซด์ ฯลฯ	ขนาดถ่านหิน 147 ไมครอน ถึง 1.651 มม. ถ่านหินผสมน้ำทำเป็นสารละลายแขวนลอย pH 1-5, อุณหภูมิ 100 °ซ เวลา 4-16 ชม.	-	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การกำจัดกำมะถัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1977	Van Nice et. al.	สารละลายเฟอริกซัลเฟต และกาซออกซิเจน	ถ่านหินแยกกำมะถันไฟไรต์ไป บางส่วน โดยวิธีกายภาพทำการ regenerate สารละลาย	กำมะถันไฟไรต์ เป็นอันดับสอง	$K_1 = A_1 \exp(-E_1/RT)$	$r_1 = -dW_p/dt = k_1 W_p^2 y^2$
	King และ Perlmutter	สารละลายเฟอริกคลอไรด์	เครื่องปฏิกรณ์แบบกวน ขนาดแรวไฟไรต์ 43-104 ไมครอน อุณหภูมิ 40-100 °ซ ความเข้มข้นสารละลาย 0.1 และ 1.0 M. ปริมาณแรวไฟไรต์ 2-20 กรัม/ลิตร	แรวไฟไรต์เป็น อันดับ 2/3	$k = 1.29 \times 10^{-2}$ ที่ความเข้มข้น 1.0 M	$r = k [C_B/C_{B0}]^{2/3} \left[\frac{C_A}{C_A + K C_C} \right]$
1980	King และ Lewis	สารละลายเฟอริกซัลเฟต และกาซออกซิเจน	เครื่องปฏิกรณ์แบบกวนขนาด 2 ลิตร ความเข้มข้นสารละลาย 0-0.5 M. อุณหภูมิ 80-100 °ซ ความดันออกซิเจน 0-120 psig ปริมาณแรวไฟไรต์ 20 กรัม/ลิตร อัตราการกวน 600-1180 รอบต่อนาที ขนาดแรวไฟไรต์ 325 เมช	-	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกำมะถัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1980	D. Slagel et. al.	กาซออกซิเจน	ขนาดถ่านหิน < 100 เมช อุณหภูมิ 150-200 °ซ ความดันออกซิเจน 0.69-3.44 Mpa ทำเป็นสารละลายแขวนลอยปริมาณ ถ่านหิน 0.025-0.22 กิโลกรัม ต่อลิตรใน stirred autoclave ขนาด 2 ลิตร ระยะเวลา 40 นาที อัตราการกวน 16 รอบต่อนาที	กำมะถันไพไรต์ เป็นอันดับสอง กำมะถันอินทรีย์ เป็นอันดับศูนย์	กำมะถันไพไรต์ $k_{2P} = 1.14 \times 10^4 e^{4(-46.5 \times 10^6/RT)}$ กำมะถันอินทรีย์ $k_0 = 2.1 \times 10^4 e^{(-78.9 \times 10^6/RT)}$	-
1981	J.B. Joshi, D. Slagel, Y.T. Shah	กาซออกซิเจน	ขนาดถ่านหิน 75-955 ไมครอน อุณหภูมิ 130-200 °ซ ความดันออกซิเจน 0.32-1.36 Mpa ระยะเวลา 0-1.5 ชม. สภาวะปฏิกิริยาเป็นกรด, กลาง และต่าง ในเครื่องปฏิกรณ์แบบกวน	กำมะถันอินทรีย์ เป็นอันดับหนึ่ง ในสภาวะที่เป็น กลางและต่าง	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกัมมัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1982	C.R. Porter et. al.	สารประกอบพวกเมทัลคาร์บอนิล $[Fe(CO)_5]$ และน้ำ	pH 7.5-10.7 อุณหภูมิ 55-120 °C ระยะเวลา 2-15 ชม. ขนาดถ่านหิน 200 เมช	-	-	-
	Ludmila Lompa-Krzymien	สารละลายคิวปริกคลอไรด์ ($CuCl_2$)	ขนาดถ่านหิน 35 เมช ความเข้มข้นสารละลาย 5 และ 10% อุณหภูมิ 200 °C ระยะเวลา 1 ชม.	-	-	-
	มานพ อติวันโชพงษ์ และพัชรินทร์ วิชาตินนท์	สารละลายเฟอร์ริกซัลเฟต	เครื่องปฏิกรณ์แบบกวน ถ่านหินเหมืองบางปุดำ ขนาด <90, 250-500 และ 500-1000 ไมครอน อุณหภูมิ 100 °C เวลา 2-6 ชม.	-	-	-
1983	Ludmila Lompa-Krzymien	สารละลายคิวปริกคลอไรด์ ($CuCl_2$) และ สารละลายคอปเปอร์ซัลเฟต ($CuSO_4$)	ขนาดถ่านหิน 500 ไมครอน อุณหภูมิ 150-200 °C ระยะเวลา 1-2 ชม. ความเข้มข้นสารละลาย 5-10%	-	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การกำจัดกัมมันต		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1983	สมชัย อัครทิวา และประเสริฐ กลกิจสกุลผล	สารละลายโซเดียมไฮ- ดรอกไซด์	ถ่านหินเหมืองกระปี่ขนาด 100-200 ไมครอน อุณหภูมิ 80 °ซ ความดัน 1 บรรยากาศ ระยะเวลา 1 ชม. ความเข้มข้นสารละลาย 1 N	-	-	-
1984	วิทยา ปิ่นสุวรรณ	สารละลายเฟอริกซัลเฟต	ถ่านหินแม่เมาะขนาด 100-250 ไมครอน อุณหภูมิ 100 °ซ เครื่องปฏิกรณ์แบบถังกวนไม่ต่อเนื่อง อัตราการกวน 1000-1400 รอบ ต่อนาที ระยะเวลา 4 ชม. ปริมาณถ่านหิน 50 กรัมต่อ 500 มิลลิลิตร สารละลาย regenerate ด้วยก๊าซ ออกซิเจนตลอดเวลา	-	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกัมมันต		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1984	N.P. Vasilakos และ C.S. Clinton	สารละลายผสมไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (15% โดยน้ำหนัก) กับกรดซัลฟูริก (0.05 M.)	ขนาดถ่านหิน 200-325 เมช อุณหภูมิ 25 °ซ ระยะเวลา 1-4 ชม.	-	-	-
1985	D.J. Boron และ S.R. Taylor	สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ และสารละลายผสมไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ กับกรดฟอสฟอริก, กรดซัลฟูริก และกรดอะซิติก	ขนาดถ่านหิน 48-100 เมช ปริมาณถ่านหิน 20 กรัม/100 มล. อุณหภูมิ 23-100 °ซ ระยะเวลา 1-2 ชม.	-	-	-
	กัณทิมา ศิริจิระชัย	สารละลายโซเดียมคาร์บอเนต	ถ่านหินแหล่งแม่ตึบขนาด 150-250 ไมครอน อุณหภูมิ 100-200 °ซ ระยะเวลา 1 ชม. ปริมาณถ่านหิน 100 กรัม/500 มล.	-	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกัมมัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1987	T. Oshinowo และ O. Ofi	สารละลายเฟอริกคลอไรด์	<p>ผ่านหินขนาด -0.841 ถึง +0.595, -0.595 ถึง +0.420, -0.420 ถึง +0.210 และ -0.210 มม. อุณหภูมิ 60, 75, 90 และ 102 °C ระยะเวลา 1-12 ชม. ความเข้มข้นสารละลาย 0.2-1.0 M. เครื่องปฏิกรณ์แบบกวน อัตราการกวน 700 รอบต่อนาที</p>	<p>กัมมันไพไรต์ เป็นอันดับ 2/3 (two parameter pseudo-homogeneous)</p>	$k = 117.48 e^{(-20.255/RT)}$ $55 < T \text{ } ^\circ\text{C} < 105$	$r = k(C_B/C_{B0})^{2/3} C_A^{1/2}$
	เอกชัย อานนท์กิจพานิช	สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 10-15% โดยน้ำหนัก ใน 0.05 M. กรดซัลฟูริก	<p>ผ่านหินเหมืองแม่เมาะและเหมืองป่าคา ขนาด < 500 ไมครอน อุณหภูมิ 25-30 °C ระยะเวลา 60-90 นาที ปริมาณผ่านหิน 30 กรัม/300 มล. เครื่องปฏิกรณ์ถังกวนแบบไม่ต่อเนื่อง อัตราการกวน 1000-1200 รอบต่อนาที</p>	<p>กัมมันไพไรต์ เป็นอันดับสอง</p>	<p>ผ่านหินเหมืองแม่เมาะ $k_1 = 12.02 \times 10^6 e^{(-52.6 \times 10^3/RT)}$ ค่าการแพร่ประสิทธิผล, De คือ $De = 1.78 \times 10^{-5} e^{(-33.2 \times 10^3/RT)}$ ผ่านหินเหมืองป่าคา $k_2 = 3.88 \times 10^6 e^{(-48.7 \times 10^3/RT)}$ ค่าการแพร่ประสิทธิผล, De คือ $De = 1.15 \times 10^{-5} e^{(-33.1 \times 10^3/RT)}$</p>	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกำมะถัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1988	K. Husein และ C. Ramazan	สารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์	ถ่านหินลิกไนท์ขนาด 74-149 ไมครอน อุณหภูมิ 70 °ซ ระยะเวลา 8 ชม.	-	-	-
1989	E. Alper et. al.	สารละลายกรดซัลฟูริก (pH 1.3-1.4) สารละลายโซเดียมคาร์บอเนต 0.2 M. (pH 11.5)	ขนาดถ่านหิน 65-85 เมช อุณหภูมิ 125, 150 และ 175 °ซ ความดันออกซิเจน 10 และ 15 บรรยากาศ การทดลองทำใน autoclave ขนาด 250 cm ³ บรรจุ PTEFliner ปริมาณถ่านหิน 8 กรัม/100 ลบ.ซม.	-	-	-
	B. Mazunder et. al.	สารประกอบโลหะอินทรีย์ (Organometallic compounds) ที่เป็น aliphatic และ aromatic	ขนาดถ่านหิน -2.80 ถึง -0.075 มิลลิเมตร ความดันปกติ อุณหภูมิแปรตามจุดเดือดของสารละลายที่ใช้ regenerate สารละลายโดยการกลั่น	-	-	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกำมะถัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1989	K. Kusakabe et. al.	อัลคาไลหลอมเหลว โซเดียมไฮดรอกไซด์ (ความเข้มข้น 2% โดย นน.) และ โซเดียมไฮดรอกไซด์ (ความเข้มข้น 15% โดย นน.)	สัดส่วนโปตัสเซียมไฮดรอกไซด์เป็น 46% และ 52% โดย นน. อุณหภูมิ 623 K ทำการทดลอง 2 วิธี คือ วิธี Molten alkali bath และ Alkali impregnation ซึ่ง เครื่องปฏิกรณ์เป็นคอลัมน์ควอทซ์ โปร่งใส ผ่านไนโตรเจนในทิศ สวนขึ้น	-	-	-
	Y. Onganer et. al.	สารละลายเฟอร์ริกคลอไรด์ (มีสารละลายกรดไฮโดร คลอริก เป็นตัวทำละลาย)	ขนาดถ่านหิน 850-425, 250-180, และ 180-150 ไมครอน ความเข้มข้นสารละลาย 1.0, 0.8 และ 0.5 กิโลโมล/ลบ.ม. ความเข้มข้นสารละลายไฮโดร คลอริก 0.5, 0.8 และ 1.1 กิโลโมล/ลบ.ม. [Fe ³⁺]/[Fe _T] เป็น 1.0:1.0, 0.8:1.0, 0.6:1.0 อุณหภูมิ 50, 70 และ 94 °ซ	กำมะถันไพไรต์ เป็นอันดับสอง	$k = 268 \exp(-37/RT)$	$dx/dt = k_L(1-x)^2$ $dx/dt = 268[H]^{3/4}[Fe^{3+}]^{5/2}$ $[Fe^{3+}/Fe_T]^{-1/2}$ $(1-x)^2 \exp(-37/RT)$

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การขจัดกำมะถัน		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
			อัตราการกววน 500 รอบ/นาที อัตราส่วนของแข็งต่อของเหลวเป็น 1:6 ระยะเวลา 4 ชม.			
1989	กฤษดา พลาฤทธิ์	ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ ใน 0.05 M. สารละลาย กรดซัลฟูริก	เครื่องปฏิกรณ์แบบฟลูอิดไคซ์เบด ของเหลว ถ่านหินแม่เมาะขนาด 0.5-1.0 และ 1.0-2.0 มม. ความเข้มข้นสารละลายเป็น 4, 5, 7 และ 10% นน./ปริมาตร อัตราการไหลสารละลาย 1.06, 1.25 และ 1.49 ลิตร/นาที อุณหภูมิ 10, 20 และ 30 °C ปริมาณถ่านหิน 150 กรัม/10 ลิตร ระยะเวลา 90 นาที	กำมะถันไฟไรต์ เป็นอันดับสอง	$k_2 = 61.08 e^{(-26.56 \times 10^6 / RT)}$ ค่าการแพร่ประสิทธิผล , De คือ $De = 1.57 \times 10^{-7} e^{(-16.4 \times 10^6 / RT)}$	-

ปี ค.ศ.	ผู้ทำการวิจัย	สารเคมีที่ใช้	สภาวะที่ใช้	จลนศาสตร์การกำจัดกัมมันต์		
				อันดับปฏิกิริยา	ค่าคงที่ปฏิกิริยา	สมการอัตราเร็ว
1989	พัทธราภรณ์ เพชรานนท์	สารละลายคอปเปอร์ซัลเฟต	ถ่านหินแม่เมาะขนาด 150-250, 250-500 และ 500-600 ไมครอน ความเข้มข้นสารละลาย 10% และ 20% โดย นน./ปริมาตร อุณหภูมิ 120, 140 และ 150 °C ระยะเวลา 1 ชม. ปริมาณถ่านหิน 100 กรัม/500 มล.	กัมมันต์ไฟไรต์ เป็นอันดับสอง	สารละลายคอปเปอร์ ซัลเฟต 20% $k_2 = 18.71 \times 10^6 e^{8(-\%5 \times 10^6 / RT)}$ ค่าการแพร่ประสิทธิผล , De คือ $De = 7.49 \times 10^{-2} e^{-75.6 \times 10^6 / RT}$	-

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย